ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 89 (2449)
11 лістапада 1969 г.
АЎТОРАК
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

БЕЛАРУСЬ, ЯК І ЎСЯ САВЕЦКАЯ КРАІНА, АДЗНАЧЫЛА 52-Ю ГАДАВІНУ ВЯЛІКАЙ КАСТРЫЧНІЦКАЙ РЭВАЛЮЦЫІ ЎРАЧЫСТЫМ МАРШАМ СВЯТОЧНЫХ КАЛОН.

ГЭТЫ ВЕЛІЧНЫ МАРШ З'ЯВІЎСЯ ЯШЧЭ АДНЫМ КРАСАМОЎНЫМ СВЕДЧАННЕМ ЛЮБВІ І АДДАНАСЦІ ПРАЦОЎНЫХ РЭСПУБЛІКІ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ, ВЕРНАСЦІ ІДЭЯМ ЛЕНІНА — ГЕНІЯЛЬНАГА ТЭАРЭТЫКА, АРГАНІЗАТАРА І ПРАВАДЫРА ПРАЛЕТАРСКАЙ РЭВАЛЮЦЫІ.

ГЭТЫ ВЕЛІЧНЫ МАРШ ЯШЧЭ РАЗ ПРАДЭМАНСТРАВАЎ СІЛУ НАРОДА, ЯГО ГАТОЎНАСЦЬ САМААДДАНА ЗМАГАЦЦА ЗА СПРАВУ КАСТРЫЧНІКА, ЗА СПРАВУ ЛЕНІНА.

НАШЫ ІНТЭРВ'Ю

ВЁСКА І ЯЕ КЛОПАТ. Год 1969

Проспевайте-ка, девушки, песенку
Про коммуну, про наши дела...

Гэта з песні пра Пятра Дзякава — вогненнага трактарыста. Нескладаны матыў, няхітры тэкст, а жыве песня і, мабыць, будзе жыць і жыць. Бо яна з тых песень, што праз дзесяцігоддзі даносяць да нас подых навальнічных гадоў. Яна з тых песень, за якімі — Рэвалюцыя, грамадзянская вайна, першыя пяцігодкі, калектывізацыя...

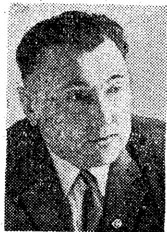
Калектывізацыя... Ноччу кулакі падсцераглі Пятра Дзякава — першага ў вёсцы трактарыста — звязалі, аблілі газай і падпалілі разам з яго «фардзонам».

Сплыло з тае пары чатыры дзесяцігоддзі. Здаюцца ўжо легендай расказы старых сялян, як збягаліся ўсёй вёскай, каб пабачыць дзіва-дзівоснае — трактар, альбо аўтамашыну...

Калгасная вёска... Чым жыве яна, як крочыць у заўтрашні дзень? Пра гэта — наша гутарка з намеснікам міністра сельскай гаспадаркі БССР Іванам Вікенцьевічам Абакунчыкам.

— Мы перажываем зараз вельмі адказныя і знамянальныя дні, — гаворыць Іван Вікенцьевіч. — Заўтра ў Мінску адкрываецца трэці з'езд калгаснікаў Беларусі, а праз пару тыдняў у Маскве — трэці Усесаюзны з'езд працаўнікоў калгасных палёў.

Што ўяўляе сабой сёння наша калгасная вёска? У Беларусі зараз 2 353 калгасы, за якімі замацавана больш як 9 мільёнаў гектараў зямлі. Сялянская праца заўсёды лічылася самай цяжкай. Зараз у селяніна есць верны памочнік — машыны. На іх плечы перакладзены асноўны цяжар. У паляводстве, напрыклад, механізаваны амаль сто працэнтаў усіх работ. Не сцярплю, назаву яшчэ некалькі лічбаў. У нашых калгасах — 73 тысячы трактараў, звыш 18 тысяч камбайнаў, 24 тысячы грузавых аўтамабіляў. Электрыфікацыя, якая пачынала свой шлях у вёсцы «лямпачкай Ільіча», сёння шырока ўжываецца ў калгаснай вытворчасці.

На пытанні карэспандэнта «Літаратуры і мастацтва» адказвае намеснік міністра сельскай гаспадаркі БССР І. В. АБАКУНЧЫК.

Сацыяльна-эканамічныя пераўтварэнні закранулі ўвесь уклад жыцця сялян. Нярэдкая сёння з'ява — вёска з добрымі дамамі, абсталяванымі ўсімі камунальнымі выгодамі, школай, клубам або домам культуры, камбінатам бытавога абслугоўвання, сталовай, бальніцай і г. д.

Ды і сам цяперашні селянін хіба такі, які быў, скажам, да вайны? У час другога з'езда калгаснікаў Беларусі — гэта было ў 1935 годзе — менш двух працэнтаў сельскага насельніцтва мела вышэйшую і сярэднюю адукацыю. Зараз — кожны трэці калгаснік мае інстытуцкі або тэхнікумаўскі дыплом, ці атэстат сталасці.

— Усесаюзны з'езд калгаснікаў будзе прымаць новы Статут сельгасарцелі. Чым гэта выклікана?

За час, якім вымяраецца гісторыя калгаснага ладу, адбыліся буйныя пераўтварэнні ў арганізацыі, эканоміцы арцельнай гаспадаркі. У апошнія гады атрымала шырокае распаўсюджанне ўнутрыраённая і ўнутрыгаспадарчая спецыялізацыя вытворчасці.

А тое, што тэхніка стала ўласнасцю калгаса? Дзякуючы гэтаму і праца зараз у сельгасарцелі арганізавана па іншаму. Адным словам, змены на кожным кроку і, натуральна, усё гэта не ўкладваецца ў рамкі старога прыкладнага Статута, які быў прыняты другім Усесаюзным з'ездам калгаснікаў-ударнікаў у 1935 годзе.

Гэта быў гістарычны дакумент, кіруючыся якім калгаснае сялянства атрымала поўную перамогу над кулацтвам, над галечай, цемрай, жабрацтвам.

Але ўсё цячэ, усё змяняецца, жыццё імкліва рухаецца наперад і, як ужо гаварылася, стары Статут сельгасарцелі нас ужо не задавальняе.

Для падрыхтоўкі праекта новага Статута была створана спецыяльная ўрадавая камісія. Праект новага прыкладнага Статута навукова абгрунтаваны, у ім улічаны тыя змены, што адбыліся ў вёсцы за прайшоўшыя дзесяцігоддзі.

— Чым жа канкрэтна адрозніваецца праект новага Статута ад старога?

— Калі гаварыць агульнымі словамі, дык новы Статут адлюстроўвае поўную перамогу сацыялістычных эканамічных адносін у калгаснай вёсцы, вызначае месца і ролю калгаснікаў у камуністычным будаўніцтве. Праект Статута пранізаны ідэяй далейшага развіцця калгаснай дэмакратыі. Ён зыходзіць з неабходнасці збліжэння ўзроўню жыцця калгаснікаў з узроўнем жыцця працоўных горада, паступовага пераадолення сацыяльна-эканамічных і культурна-бытавых адрозненняў паміж горадам і вёскай.

Калі гаварыць больш канкрэтна, дык новым з'яўляецца, скажам, парадак уступлення ў калгас. Зараз членам сельгасарцелі можа стаць любы грамадзянін Савецкага Саюза без усякіх абмежаванняў. Праектам Статута прадугледжваюцца новыя правы і абавязкі калгаснікаў. Напрыклад, кожнаму члену арцелі гарантуецца аплата працы. У праекце новага Статута вызначаны і сацыяльныя правы калгаснікаў — устанаўленне нарміраванага рабочага дня, дапамога па часовай непрацаздольнасці, пенсіі і г. д.

Вельмі важна і тое, што згодна з праектам новага Статута распараджацца арцельнай маёмасцю і грашовымі сродкамі мае права выключна сам калгас.

Я расказваю Івану Вікенцьевічу, што нядаўна быў на адным калгасным сходзе, дзе абмяркоўвалі праект новага Статута. Калгаснікі прымалі самы жывы ўдзел у абмеркаванні, уносілі дзесяткі прапаноў.

— Так, вось ужо некалькі месяцаў у краіне ідзе самае жывое абмеркаванне праекта новага Статута—і на старонках газет, і на сходах хлебаробаў. Такія сходы адбыліся ва ўсіх сельгасарцелях, потым у раёнах — раённыя і абласныя, дзе выбіраліся дэлегаты на трэці Усесаюзны з'езд калгаснікаў.

Былі выказаны тысячы і тысячы прапаноў, якія зафіксаваны ў спецыяльных дакументах і будуць разгледжаны з'ездам.

Я прашу Івана Вікенцьевіча выказаць сваю думку па некаторых пытаннях калгаснага жыцця, пытаннях, якія, на маю думку, не знайшлі адлюстравання ў праекце новага Статута.

Узяць, скажам, культурнае будаўніцтва ў калгасе. Бывае, гаспадаркі, ну зусім аднолькавыя па ўзроўню эканомікі, у адной глядзіш і клуб добры, ды што клуб — Палац культуры, школа, як лялька, асфальт, кветкі. У другім — зімой у клуб не зацягнеш — бо клуб той увесь на дзірках, праз якія шугае вецер. Пачнеш цікавіцца, аказваецца адзін старшыня любіць культуру, яму кожная новая кніга ў бібліятэцы—радасць, а другога ўсё гэта не хвалюе зусім. І ніхто яму за гэта нічога не зробіць. Няма такога пункту ў Статуце, дзе б запісана было, што нейкая колькасць сродкаў павінна АБАВЯЗКОВА асігноўвацца на культурна-бытавыя патрэбы.

— Згодзен з вамі,— гаворыць Іван Вікенцьевіч, — магчыма было б лепей, каб такі пункт запісалі, тады б незалежна ад таго, хоча старшыня, ці не, будаваліся і клубы, і лазні, камбінаты бытавога абслугоўвання, магазіны і г. д.

(Заканчэнне на 2-й стар.)

НА КІМ ТРЫМАЕЦЦА ЗЯМЛЯ...

ПАСТУХ... Мабыць самая старажытная прафесія на зямлі. Пра каго яшчэ ва ўсе часы складалася столькі песень, каму было прысвечана столькі палотнаў мастакоў!

Ну, а што такое пастух сёння. У век рашчаплёнага атама і электрадаілак? Анахранізм? А якая на гэты конт думка Героя Сацыялістычнай Працы, пастуха калгаса імя Гастэлы Мінскага раёна Андрэя Паўлавіча Міруткі?

— Я на гэтай пасадзе дваццаць восем гадкоў, — адказвае ён, — і, дасць бог, яшчэ столькі папрацую. Скарачэння штатаў нешта не прадбачыцца.

З гэтага своеасаблівага інтэрв'ю пачынаецца дакументальная кінастужка пра Андрэя Паўлавіча, якая толькі што выпушчана творчым аб'яднаннем «Летапіс» кінастудыі «Беларусьфільм», выпушчана да трэцяга з'езда калгаснікаў рэспублікі, дэлегатам якога з'яўляецца герой кінанарыса.

...Ну, што там, здаецца, складанага пасвіць. Выгнаў кароў на пашу — і тых клопатаў. Эге ж, каб вы ведалі, колькі іх у Міруткі. Раніцай, па расе, ён не стане пасвіць кароў там, дзе днём, калі прыпячэ сонейка, а ўдзень — не там, дзе вечарам. Дзе трэба і траву прысоліць, калі трэба даць жывёле адпачыць. І палечыць, калі падапечная яго раптам захварэе, і ацёл прыме.

Статак, які пасвіць Мірутка, лепшы па прадуктыўнасці ў калгасе імя Гастэлы, а калгас гэты, як вядома, адзін з першых у рэспубліцы па вытворчасці малака. Едуць да Андрэя Паўлавіча па вопыт з усіх куткоў краіны, пішуць пра яго ў газетах і часопісах.

Кожнага, хто блізка ведае Мірутку, уражвае неаддзельнасць гэтага чалавека ад справы, якую ён робіць.

Як трэба любіць яе, гэтую справу, каб вось так, з дня ў дзень, з года ў год у любое надвор'е мераць і мераць зямлю. А даўно ж Андрэй Паўлавіч выйшаў гадамі на пенсію. І здароўе не тое, што калісь. А не здаецца, ні завошта не хоча здавацца. Яму і пенсію персанальную прызначылі, і старшыня колькі разоў прапаноўваў — «Ідзі, Паўлавіч, на адпачынак, заслужыў...» А ён замест таго, каб падзякаваць, злуецца: «Нікуды я ад кароў сваіх не пайду...» А калі не адчэпяцца, ды зноў за сваё, абавязкова раскажа любімую прытчу: «Ведаеце, калі новы гадзіннік не заводзіць, а пакласці нерухома, дык праз тры гады выкідваць трэба, бо заіржавее. Так і чалавек, без працы — у момант адубее, у яго кроў перастане бегчы па жылах»...

Мабыць мае рацыю стары селянін Андрэй Паўлавіч Мірутка. Таму на такіх, як ён, зямля трымаецца.

На здымках—кадры з кінанарыса пра А. Мірутку.

ЧАРГОВЫ, КАРАЛІШЧАВІЦКІ...

Рэспубліканскі семінар маладых пісьменнікаў

Сёння, 11 лістапада, у Доме творчасці імя Якуба Коласа, пад Мінскам, адкрыўся чарговы дзесяцідзённы семінар пачынаючых паэтаў і празаікаў рэспублікі. На семінар, які праводзіцца Саюзам пісьменнікаў БССР сумесна з ЦК ЛКСМБ, запрошана каля сарака маладых аўтараў: настаўнікаў, рабочых, студэнтаў, журналістаў, людзей іншых прафесій. У ліку ўдзельнікаў семінара—пераможцы рэспубліканскага фестывалю маладой паэзіі, які адбыўся нядаўна ў раёнах і абласцях рэспублікі.

У семінары будуць прымаць удзел маладыя пісьменнікі, якія ўжо выступалі ў друку і навэт падрыхтавалі да выдання свае першыя кнігі, напрыклад, студэнт Алесь Разанаў, служачая Галіна Карпава, бібліятэкар Таццяна Гарэлікава, камсамольскі работнік Ніна Шклярава, журналіст Мікола Янчанка, рабочы Леанід Якубовіч і іншыя. У той жа час запрошаны на семінар і зусім невядомыя яшчэ рэспубліканскаму чытачу маладыя аўтары. Іх пераважная большасць, і сярод іх — настаўнік з Лунінецкага раёна Мячыслаў Збінярук, студэнт Гродзенскага педінстытута Міхась Мельнік, рабочы трактарнага завода Віктар Качура, студэнтка з Віцебска Наталля Калініна, супрацоўнік Смалявіцкай раённай газеты Сцяпан Букацічі г. д.

Удзельнікі семінара сустрэнуцца з Максімам Танкам, Янкам Брылем, Іванам Шамякіным, Пімецам Панчанкам, Міколам Аўрамчыкам, Васілём Віткам, Алесем Бачылам, Сяргеем Грахоўскім Язэпам Семяжонам. У абмеркаванні твораў маладых прымуць удзел Ніл Гілевіч, Еўдакія Лось, Вячаслаў Адамчык, Рыгор Барадулін, Генадзь Бураўкін, Анатоль Грачанікаў, Барыс Сачанка, Васіль Зуёнак, Хведар Жычка, Анатоль Кудравец, Браніслаў Спрынчан, Янка Сіпакоў. У планах семінара— сустрэча з рэдактарамі камсамольска-маладзёжных і дзіцячых выданняў, выступленне сакратара ЦК ЛКСМБ Генадзя Анціпава, лекцыя аб гісторыі камсамола Беларусі.

На семінары будзе «Ленінскі дзень»: маладыя паэты і празаікі сустрэнуцца з пісьменнікамі, якія працуюць зараз над ленінскай тэмай, праслухаюць гутарку на тэму «Гісторыя беларускай паэтычнай Ленініяны». Апрача гэтага, удзельнікі семінара будуць прысутнічаць 18 лістапада на пленуме праўлення СП БССР, прысвечаным 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна.

Запланавана таксама сустрэча маладых пісьменнікаў з аўтарамі мемарыяльнага комплексу «Хатынь» і паездка на месца помніка, наведанне літаратурных музеяў Янкі Купалы і Якуба Коласа.

У заключэнне семінара ў клубе Саюза пісьменнікаў адбудзецца літаратурны вечар, на якім з чытаннем сваіх вершаў выступяць як удзельнікі семінара, так і вядомыя майстры слова.

УЗНАГАРОДЫ ЎРУЧАНЫ

Намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР І. Ф. Клімаў, уручыў граматы народнага артыста СССР акцёрам Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра імя А. М. Горкага А. І. Клімавай і Е. М. Палосіну, а таксама рэжысёру кінастудыі «Беларусьфільм» В. В. Корш-Сабліну.

Галоўнаму рэдактару сцэнарна-рэдакцыйнай калегіі кінастудыі «Беларусьфільм», пісьменніку А. А. Каратаю (Максіму Лужаніну) уручан дакумент заслужанага дзеяча мастацтваў Беларускай ССР.

Групе ўзнагароджаных уручаны ганаровыя граматы Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

СЛОНІМСКІЯ ЎМЕЛЬЦЫ

У Слоніме, бадай, няма такой сям'і, дзе б не ведалі мясцовых народных умельцаў — мужа і жонку Лазарэвічаў. Яны — таленавітыя разбяры і інкрустатары. Іх работы неаднаразова экспанаваліся на абласных і рэспубліканскіх выстаўках народнага дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

— Інкрустацыя—справа для людзей з вялікай цярплівасцю. Здаецца, у беларускага арнамента малюнак нескладаны. А мы асобныя звенні арнамента перараблялі па пяць і больш разоў, калі разам з мужам інкруставалі павільён Беларускай ССР на Міжнароднай выстаўцы ў Жэневе, — расказвае Марыя Рыгораўна Лазарэвіч.

Сувеніры і прыгожыя рэчы з маркай слонімскай фабрыкі мастацкіх вырабаў «Чырвоная зара» сёння можна ўбачыць у многіх магазінах рэспублікі. Драўляныя брошы-жалудкі і брошы з рознакаляровым беларускім арнаментам — гэта работы мужа і жонкі Лазарэвічаў.

...На кватэры слонімскіх умельцаў вісіць незвычайнай прыгожасці партрэт маладога Горкага. Ва ўсім абліччы пісьменніка-гуманіста — імкненне асэнсаваць жыццё, дапамагчы людзям знайсці верны шлях у ім. Нават цяжка ўявіць сабе, як такую складаную гаму чалавечых пачуццяў можна перадаць пры дапамозе звычайных кавалачкаў дрэва, якія ў руках умельцаў — як самая багатая палітра жывапісца.

М. РЫЛКО.

УЧОРА КРАІНА АДЗНАЧЫЛА ДЗЕНЬ САВЕЦКАЙ МІЛІЦЫІ

ГІТАРА

Ілья КЛАЗ

Апошні час працую над кнігай нарысаў пра будні нашай міліцыі. Прапаную ўвазе чытачоў адзін з гэтых нарысаў.
Аўтар.

Яму было год 16—17. На бледным, завостраным твары ледзь прабіўся светлы пух. Прычоска самая сучасная: даўно не стрыжаныя валасы на патыліцы скруціліся ў баранчыкі. Ён схіліўся над гітарай і тонкія, доўгія пальцы спрытна перабіралі струны. Іграў ён хораша і, відаць, меў добры слых.

Лукін сеў на лаўку, закурыў. Лукін ведаў, што хлопец не вытрымае і папросіць папяросу. А той іграў і, здавалася, не заўважаў ні Лукіна, ні дзяцей, якія бегалі вакол альтанкі. Нарэшце, пальцы замёрлі на грыфе. Хлопец узняў галаву.

— Дайце закурыць.

— Курыш? — абыякава спытаў Лукін.

— Ну...

— Закурвай... Моцна ты іграеш!

— Ну...

— А «На сопках Маньчжурыі» можаш?

— Магу.

— А «Казкі Венскага лесу»?

— Што, што?

— Штрауса...

— Не развучваў...

— Тут жывеш?

Хлопец кіўнуў.

— Завуць як?

— Аляксашкам...

— Аляксандрам, — паправіў Лукін.

— Аляксашкам, — паўтарыў хлопец. — У гонар Аляксашкі. Ардынарца Пятра Першага.

— Вось яно што! — усміхнуўся Лукін. — Ардынарца гаворыш? А ты чытаў «Пятра Першага»?

— А!..

— Чаму не чытаў?

— Чаго вы прычапіліся, як міліцыянер! Не хацеў, і не чытаў.

— Ці ж міліцыянеры чапляюцца? — засмяяўся Лукін. Цяпер ён быў упэўнены, што Аляксашка не пазнаў яго ў цывільным.

— Быццам не ведаеце! —Аляксашка таксама засмяяўся. І, пыхкаючы спытаў: — Не чулі, як у міліцыю бралі?

— Можа раскажаш?

— Прыйшлі наймацца ў міліцыю. — Аляксашка ціха брынькаў па струнах. — Начальнік пытаецца ў першага: «Чапляцца можаш?» Той адказвае: «Не магу». Не ўзялі. Пытаецца начальнік у другога: «Чапляцца можаш?» Не, гаворыць, не магу. Таксама не ўзялі. Пытаецца ў трэцяга. А той адказвае: «Магу!» «Прычапіся тады да тэлеграфнага слупа» — гаворыць начальнік. Падыходзіць той да слупа і гаворыць: «Стаіш?!. Гудзіш?!. Сувязі займеў?!» Начальнік усхапіўся: возьмем!»

Аляксашка смяяўся аж адкінуў галаву.

— Ці не Міцька табе расказваў?

— Міцька, Міцька! Усім ён упоперак стаіць. Я і без Міцькі ведаю.

— Добра, ІГРАЙ што-небудзь,— папрасіў Лукін.

— Што?

— Барыню...

— Цю-ю!.. — зморшчыўся Аляксашка.

Пальцы яго павольна захадзілі па струнах. Здавалася, ён ледзь крануў іх, і тыя адазваліся густым, малінавым перагудам...

— Іграеш ты добра. Калі б так вучыўся.

— А што? — насцярожыўся Аляксашка.

— Гавораць, у школу не ходзіш?

Аляксашка крыху падумаў і раптам спытаў:

— Адкуль ведаеце?

— Адкуль! На адным двары жывем.

— Нешта не бачыў вас тут. Дайце яшчэ закурыць...

Лукін выняў цыгарэты.

— Гітару табе бацька купіў?

— Не мая. Міцькава.

— Міцькава? На пракат даў?

Аляксашка нічога не адказаў. А Лукін задумаўся. Год назад быў абкрадзены павільён культтавараў. Злодзеям удалося ўзяць пяць фотаапаратаў, сем пар гадзіннікаў і адну гітару. Работнікі крымінальнага вышуку зрабілі ўсё магчымае, каб знайсці вінаватых. І ўсё ж злачынства засталося не раскрытым. Лукін цяпер падумаў пра Міцьку, дваццацігадовага мардатага хлопца, які жыў на двары. Тры гады назад, увечары, Міцька сарваў з галавы прахожага пыжыкавую шапку. Праз некалькі дзён Міцьку затрымалі з ёю на базары, — прадаваў. Асудзілі і накіравалі ў дзіцячую калонію на шэсць месяцаў. Калі выйшаў — сцягнуў у домакіраўніцтве ракавіну. Зноў злавілі і далі год. На гэты раз адседзеў у калоніі для дарослых. Адбыў тэрмін, вярнуўся дадому і з дапамогай Лукіна ўладкаваўся на завод. Праз месяц пасля вяртання Міцькі быў абкрадзены павільён. Следчы выказаў меркаванне, што Міцька мае адносіны да гэтага, але даказаць гэта не мог.

Старшы лейтэнант Лукін быў некалькі разоў дома ў Міцькі, цікавіўся работай. Жыў Міцька з маці. Яна плакала і прасіла сачыць за сынам. Тры разы заходзіў Лукін і не бачыў у кватэры гітары. Калі б яна была — абавязкова б заўважыў: у аднапакаёвай кватэры ўсё на віду...

□

Міцька падышоў да альтанкі і незадаволена спытаў:

— Чаго ён так доўга сядзеў з табой?

— Ліха яго ведае! — Аляксашка сплюнуў праз зубы.

— Ведаеш яго?

— Першы раз бачу.

— Участковы ўпаўнаважаны... Лукін.

— Міліцыянер?! — Аляксашку быццам падкінулі. Ён схапіўся за галаву. — Во напароўся! А я расказаў яму анекдот, як у міліцыю бралі.

— А ён што?

— Нічога. Смяяўся.

— Пра мяне не пытаўся?

— Не. Толькі гітару доўга разглядаў. Цікавіўся, ці даўно купіў.

— Што адказаў? — бровы Міцькі сышліся.

— Сказаў, што не ведаю.

— Так...

Больш Міцька нічога не сказаў. Толькі працадзіў: «Няхай шукае... Яго справа такая...» А што шукае і якая справа — Аляксашка не разумеў. Ды і разумець не хацеў. Ён сябраваў з Міцькам. Падабаліся яму Міцькавы адвага і ўмельства. Акрамя ўсяго, у Міцькі заўсёды былі грошы. Купляў Міцька дарагія цукеркі і частаваў Аляксашку. Наконт сваёй калоніі Міцька запэўніваў, што адсядзеў дарма. І Аляксашка разам з Міцькам узненавідзеў за гэта міліцыю. Адносна гітары Міцька сказаў, што любіць брынькаць, што гітара цяпер самы модны інструмент, што купіў яе за тры рублі ў нейкага фраера, якому трэба было выпіць.

Доўга сядзелі моўчкі. Аляксашка ціха перабіраў струны.

Міцька сціснуў губы.

— Прыйдзецца мне ўцякаць...

— Чаму? — Аляксашка трывожна глянуў на сябра.

— Чаму, чаму... Калі ён узяўся, жыцця не будзе.

— Што табе да яго!

— Ладна! Паедзем разам!

Вочы Аляксашкі загарэліся.

— Не ведаю.

— Спужаўся?

— Не. Як паеду без грошай?

— Ты гаварыў, у маці дзвесце рублёў ёсць.

— Гэта бацьку на лячэнне. З бальніцы выйдзе — паедзе на курорт.

— Не выжыве ў цябе бацька. Ад рака ніводзін курорт не выратуе.

— Маці гаварыла, што не рак. Пухліна, але не рак.

— Ёй гаварылі, каб не перажывала. Так усім гавораць, — Міцька падсунуўся бліжэй і моцна сціснуў руку Аляксашкі. — Бяры грошы, і — махнём!

— Не магу я. Маці пакрыўдзіцца.

— Дурань! — Міцька вылаяўся.— Яна слова не скажа. Ты ёй пісьмо напішы, што ўзяў. Маўляў, паехаў паглядзець, як людзі жывуць.

Маці зразумее. Сочы... Мора... Пальмы растуць, ці як іх, кіпарысы... А яшчэ лепей Крым. Апельсінаў — заваліся! У Крым прыедзем, грошы будуць. Там кораш адзін у Сімферопалі. Ён у мяне сто рублёў пазычыў. Ну, едзем?!

(Заканчэнне на 2-й стар.)

Дзесяткі тысяч цацак і сувенірных шкатулак выробляе кожны месяц філіял № 3 Мінскага вытворчага аб'яднання цацак «Мір». Вырабы прадпрыемства вядомы не толькі ў нашай краіне, але і ў Англіі, Галандыі, Ісландыі, ФРГ, Японіі і іншых дзяржавах.

Цяпер калектыў прадпрыемства рыхтуе ўзоры розных сувенірных шкатулак да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. Некаторыя з іх будуць экспанавацца ў Ленінскім мемарыяльным цэнтры ва Ульянаўску.

На здымку фотакарэспандэнта БЕЛТА П. Навагарава — лепшы на прадпрыемстве разбяр Міхаіл Арцімовіч.

ГІТАРА

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

Слухаў Аляксашка і соладка млела сэрца. Мора, кіпарысы. Возьмуць гітару і там, пад кіпарысам, каля мора... Толькі не можа ён узяць дома грошы. Хіба што палову...

— Пойдзем, пагаворым, — прапанаваў Міцька. — Маці дома?

— На рабоце...

Яны накіраваліся да Аляксашкі...

□

Лукін пастукаў далоняй па стале і Аляксашка змоўк.

— Не спяшайся, расказвай спакойна.

— Я пералічыў грошы і паклаў іх на месца. Ён праседзеў яшчэ гадзіну. Потым я выходзіў на кухню. Хутка ён пайшоў. Яго сустрэла маці ў калідоры. Яна прыйшла ў кватэру, выцягнула скрынку і пералічыла... Не хапала сто дваццаць рублёў.

— Каторая была гадзіна?

— Шэсць або сем.

Лукін глянуў на гадзіннік.

— Праз дзве гадзіны пасля нашай размовы.

У Аляксашкі на ілбе выступіў пот.

— Што цяпер рабіць? Ён гаварыў, што паедзе ў Сімферопаль.

— Туды ён цяпер, бадай, не паедзе. — Лукін прайшоўся па пакоі, зняў тэлефонную трубку. Праз дзесяць мінут прыйшла машына.

Аляксашка не пытаў, куды яны паедуць. Лукін сказаў сам.

— Пачнём з вакзала.

У аўтамашыне, акрамя шафёра, сядзеў чалавек у цывільным. Лукін павітаўся з ім і, калі аўтамабіль крануўся, сказаў Аляксашку:

— Справа наша з табой цяжкая. Да ўсяго яшчэ і заблытаная.

— Чаму заблытаная?

Машына імчалася да вакзала па прыціхшых вуліцах. Пагледаючы наперад, Лукін расказваў Аляксашку:

— Фотаапараты, гадзіннік і гітара, як у ваду згінулі. Трэба меркаваць, што іх прадалі на базары, а можа павезлі ў другі горад. Адкуль у Міцькі гітара — незразумела. Ён не вялікі аматар музыкі.

— Можа гэта тая самая гітара?

— Не, не яна. У той цёмная, пад арэх дэка. Гэта — светлая.

І ўсё, што раней Аляксашку здавалася простым, зразумелым, раптоўна стала складаным і нявырашаным...

Імчалася машына... Як мог Міцька залезці ў скрынку і выцягнуць грошы?.. Чаму ўтойваў, што за ракавіну сядзеў таксама і сябар яго, Косця, па прозвішчу Кульгавы. Якая сувязь паміж гітарай, якая ў Міцькі, і той, якую ўкралі?

Машына спынілася каля вакзала. Адразу падышоў міліцыянер і далажыў чалавеку ў цывільным.

— Не заўважылі, таварыш капітан. Быў адзін, толькі з чамаданам ...

— Не, у гэтага гітара.

— Зразумела, — адказаў капітан. — Назірайце далей.

— Цяпер — складаней, — заўважыў Лукін.

— Дзе жыве Кульгавы, не памятаеце?

— Не, таварыш капітан. Не на маім участку.

Капітан сеў у машыну і зняў трубку тэлефона. Аляксашка чуў, як прасіў ён тэрмінова ўдакладніць адрас Косці Кульгавага.

Яны доўга блукалі па цёмных вуліцах. Нарэшце шафёр прытармазіў каля вялікага драўлянага дома. Было каля дванаццаці. Хрыплаваты голас Косці некалькі разоў спытаў: «Хто там?..»

У пакоі было накурана і душна. На старым жалезным ложку — коўдра і ватоўка замест падушкі. Два крэслы. Стол і кухонная шафа. На ёй — акраец хлеба і ў пабітай талерцы кавалкі сухога сыру. А над сталом, на сіняй шаўковай стужцы вісела гітара. Яе адразу ўбачыў Аляксашка. І Лукін убачыў.

— Калі быў Міцька?

— Міцька? А што?

— Няўжо не разумееш, пра што пытаюся?

Косця асцярожна адказаў:

— Што я на гадзіннік глядзеў?! Зайшоў, пабыў трохі...

— Пакінуў гітару і пайшоў, — закончыў Лукін.

Косця змоўчаў.

— Ты, канечне, не ведаеш, куды ён пайшоў?

— Не ведаю. Ён не гаварыў.

— Можа...

Лукін зняў са сцяны гітару, крануў струны і перадаў яе Аляксашку.

— Навошта забіраеце? — з трывогай спытаў Косця.

Лукін не адказаў. З планшэта ён вынуў лісцік і перадаў Косцю.

— Распішыся, што не паедзеш з горада.

— Як гэта?.. — але распісаўся.

Выйшлі ад Косці і моўчкі селі ў машыну...

Лукін прапанаваў праверыць яшчэ адну кватэру на ўскраіне горада.

У калідоры старога дома адчуваўся пах карболкі. Тонкі промень ліхтарыка вырываў з цемры паштовыя скрынкі, ручкі дзвярэй, нумары кватэр. Спыніўся каля адных дзвярэй, падумаў.

— Ідзі, Аляксашка, на вуліцу і паглядзі за акном. Трэцяе ад пад'езду...

Знікла стомленасць. У Аляксашкі трывожна стукала сэрца ад усведамлення таго, што ўдзельнічае ён у сапраўднай аперацыі. Зразумела, калі б не была яна звязана з грашыма, якія ўзяў Міцька, не адчуў бы таго душэўнага болю, які, уласна кажучы, прывёў да Лукіна. Ды калі б толькі грошы! Хоць і не гаварыў Лукін, Аляксашка зразумеў, што ёсць справы больш сур'ёзныя, чым тыя 120 рублёў.

На ганку Аляксашка чуў, як Лукін стукаў у дзверы. Яму не адчынялі. Аляксашка салодка пазяхнуў, углядаючыся ў цемру. Мо здалося яму, а мо сапраўды расчынілася акно. Аляксашка зрабіў крок. І ў гэта імгненне слізгануў цень.

— Міцька! — крыкнуў Аляксашка і кінуўся наўздагон.

Так, гэта быў Міцька. Ён спрытна пераскочыў цераз стары парканчык суседняга двара і, зачапіўшыся за дрот, паваліўся. Калі ўскочыў, Аляксашка схапіў яго за руку.

— Міцька!..

А Міцька з усяе моцы ўдарыў па галаве кулаком. І ўсё ж учапіўся Аляксашка пругкімі рукамі. Сапучы і лаячыся пакаціліся па зямлі. Як ні намагаўся Міцька вырвацца — не мог. Тады схапіў дужымі далонямі Аляксашкаву шыю і пачаў душыць. Аляксашка захроп. Міцька ўскочыў і... зноў паваліўся на зямлю, прыціснуты цяжкай постаццю Лукіна. Падбег шафёр. Удвух яны скруцілі Міцьку рукі і ўціснулі ў машыну...

Над горадам узнімалася світанне, калі аўтамашына падышла да раённага аддзела міліцыі. Спаць Аляксашка не хацеў. Як ні ўгаварваў яго Лукін ісці дадому і адпачыць, не згаджаўся. Вырашыў чакаць следчых.

— А чаму вы не ідзеце адпачываць?

— Я на службе.

Яны селі на канапе ў пакоі дзяжурнага і Лукін пачаў расказваць Аляксашку пра сваю службу.

— Вы даўно ў міліцыі? — зацікавіўся Аляксашка.

— Даўно.

— Вас накіравалі, ці па сваім жаданні?

— Па сваім. Прыйшоў да начальніка, а ён пытаецца: «Прычапіцца можаш?» Я адказаў: «Магу»...

Аляксашка пачырванеў.

— Дык гэта ж жарт...

— Я так і зразумеў, — згадзіўся Лукін. І каб вывесці Аляксашку з непрыемнага становішча, узяў са стала гітару.

— Каб спаць не хацелася... Іграй...

— Што іграць?

— Барыню. Добра яна ў цябе атрымліваецца. — Лукін зручна ўсеўся на канапе. — Іграй, Аляксашка, а я паслухаю...

СЕЗОН 1969-70 гг

ПОШУК ПРАЦЯГВАЕЦЦА

НОВЫ ТВОР С. КАРТЭСА

З ВЯЛІКАЙ праграмы канцэрта-сустрэчы мінчан з беларускімі кампазітарамі, які нядаўна адбыўся ў зале філармоніі, мне прапанавалі для рэцэнзавання фартэпіянны канцэрт Сяргея Картэса. Гэта — аспіранцкая работа маладога аўтара. Першае публічнае выкананне. Зразумела, такая падзея хвалюе і аўтара, і меламанаў. Звычайная цікавасць, з якой слухачы сустракаюць кожную прэм'еру беларускага твора, на гэты раз узмацнялася яшчэ і тым, што С. Картэс ужо амаль тры гады не паказваў новых работ буйной формы. Пасля тых яркіх уражанняў, якія пакінула яго вакальна-сімфанічная паэма «Попел», аб такім самаабмежаванні можна было б пашкадаваць. Аказалася, што захапленне тэатрам не спыніла творчых пошукаў С. Картэса ў галіне праграмнай музыкі.

На нашу думку, з усяго, што кампазітарам зроблена, фартэпіянны канцэрт — першае сведчанне творчай сталасці мастака. Па-першае, мы адчулі поўную гармонію аўтарскіх намераў і іх ажыццяўлення. Думаецца, што твору забяспечана доўгае жыццё на канцэртнай эстрадзе. Спадзявацца на гэта дазваляе і сапраўднае захапленне музыкай, якое паказалі выканаўцы — аспірант Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі піяніст Уладзімір Зарэцкі і дырыжор Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР Юрый Яфімаў.

Мне давялося тройчы слухаць твор — на рэпетыцыях і ў час канцэрта — і з кожным разам рэльефней выступалі перада мной арыгінальнасць яго пабудовы, узбуйняліся вобразы і паглыбляўся драматычны кантраст паміж імі. Больш выразна адчувалася тонкасць нюансаў аркестроўкі, дэталёвая распрацоўка паліфанічных момантаў. Не хачу сказаць, што выкананне канцэрта ўжо нельга ўдасканальваць. Насупраць, розніца паміж гучаннем твора на дзвюх рэпетыцыях — напярэдадні і ў дзень канцэрта — паказала, што творчыя магчымасці інтэрпрэтатараў саліста У. Зарэцкага і дырыжора Ю. Яфімава яшчэ далёка не вычарпаны. Але калі мець на ўвазе абмежаваную колькасць рэпетыцый, мушу сказаць, што яны і аркестр зрабілі максімум магчымага. Хацелася б, каб наогул заўсёды прэм'ера беларускага твора — ды і не толькі прэм'ера! — рыхтавалася з такой жа творчай «аддачай» і аркестра, і салістаў, у такім жа кантакце з кампазітарам.

Вельмі ўразіла мяне спалучэнне разнастайных вобразных думак, іх кантрастнасць. Уразіла тым больш, што ў канцэрце ясна адчуваеш логіку музычнага развіцця.

Мабыць, імкнучыся зрабіць зразумелай для слухача арыгінальную і даволі складаную кампазіцыю твора, кампазітар даў яму падзагаловак «Капрычас». Ужыта не зусім звычнае іспанскае «капрычас» замест італьянскага вызначэння «капрычыо». Гэтым С. Картэс асацыятыўна нагадвае нам пра афорты Франсіска Гойі. Гэту сувязь паміж музыкай і графікай трэба, аднак, разумець у самым агульным сэнсе (паслядоўнасць кантрастных вобразаў, якія ў фантастычна-гратэскнай форме перадаюць рэальныя з'явы рэчаіснасці). Відаць, дарэмна мы будзем шукаць у канцэрце адкрытыя ілюстрацыі або парафразы фантастычна-канкрэтных вобразаў мастака. Уражанне разнастайнасці, часам капрызнай гульні фантазіі, кампазітар перадае нам тым, што галоўная і пабочная партыі санатнай формы, у якой пабудаваны адначчастковы канцэрт, неаднатэмныя, а ў распрацоўку і нават рэпрызу ўведзены эпізоды з новым тэматычным матэрыялам. Пазбягае фрагментнасці С. Картэс тым, што па-майстэрску здабывае варыяцыі з адзінага тэматычнага ядра. Слухач можа і не ўсведамляць, што тыя мелодыі, якія ён кожны раз успрымае як зусім новыя, — гэта варыяцыі на тыя тэмы, што ўжо прагучалі раней. Такія нават неўсвядомленыя тэматычныя сувязі і ствараюць у нас уражанне адзінства ў разнастайнасці, моцнай спаянасці формы.

Па сутнасці, С. Картэс у сваім канцэрце прытрымліваецца ўведзенага кампазітарамі-рамантыкамі прынцыпу свабодных, характэрных варыяцый (кожная варыяцыя — самастойны вобраз, кантрастны і тэме, і суседнім варыяцыям), карыстаючыся сучаснай тэхнікай вар'іравання.

І яшчэ адзін момант дапамагае яму ўстрымацца ад «разбурэння» формы — ён абагульняе групы тэм на грунце пэўнага жанру. Напрыклад, уся галоўная партыя ўяўляе сабой марш — гэта нібы парад фантастычных злавесных вобразаў; уся пабочная партыя — вальс, распрацоўка якога пачынаецца з тарантэльнага эпізоду, а ў валявой кодзе выкарыстаны жанр таккаты. Гэта надае адначчастковаму праграмнаму твору рысы цыклічнай формы.

Яшчэ некалькі заўваг больш прыватнага характару. Помніцца, ніколі раней у творах С. Картэса не было такога мноства выразных лірычных мелодый. Праўда, у гэтым канцэрце кампазітар не дэманструе схільнасці да шырокага мелядычнага дыхання — ці гэта наогул яму неўласціва, ці можа і тут нас чакаюць адкрыцці ў наступных яго творах.

Узбагацілася паліфанічнае мысленне кампазітара. Радуе і трактоўка фартэпіяннай партыі: дастаткова яркая, эфектная, сапраўды канцэртная, яна патрабуе ад саліста не толькі адточанага піянізму, а і засяроджанай, удумлівай работы над музыкай, часам — самаабмежавання (у тых выпадках, калі фартэпіяна становіцца аркестравым інструментам і траціць саліруючую ролю).

Цяжка знайсці дакладныя словы для вызначэння тых эмацыянальных рухаў, якія выклікае ў слухача жывая музыка. Адзін і той жа музычны вобраз абуджае розныя жыццёвыя асацыяцыі. Усведамляючы, што паслядоўны пераказ пагражае прымітывізацыяй, я ўсё ж паспрабую падзяліцца сваім уражаннем. Багатая Картэсава фантазія скіравана да сур'ёзных, зусім рэальных з'яў, якія хвалююць кожнага з нас. У аснове драматургіі твора — супрацьстаўленне агрэсіўных вобразаў (сфера галоўнай партыі) пяшчотна-трапяткой лірыцы (сфера пабочнай партыі). Такой пяшчотнай спачатку, што нават хвалюешся, чым гэта скончыцца: ці не задушыць зло светлую, здаецца, слабую чалавечнасць? Але паступова выспяваюць паэтычныя інтанацыі, узмацняецца валявы пачатак. І калі ў велічных воклічах апошніх тактаў твора мы пазнаем контуры вальсавай тэмы, з радасцю пераконваемся, што чалавечнасць выстаяла, перамагла.

Яркі і цікавы твор! Ён варты, на маю думку, увагі і выканаўцаў, і слухачоў, і сур'ёзнага музыказнаўчага аналізу. Паўтараю — першы канцэрт С. Картэса здаецца гарманічным ва ўсіх сваіх кампанентах, таму і можна абысціся без звычайных для рэцэнзіі прыватных крытычных заўваг.

Тым больш, што засмуцілі нас іншыя абставіны — кіраўніцтва філармоніі, выпускаючы афішу аб канцэрце-сустрэчы з беларускімі кампазітарамі, не палічыла патрэбным назваць імёны аўтараў музыкі і іх творы. Адкуль жа слухачам даведацца, што ў гэты вечар выконваюцца аж дзве навінкі, пра адну з іх — сімфанічную паэму М. Аладава «Народ і праваддыр» — трэба пісаць асобна. Даўно не выконваліся і такія творы, як скрыпічны канцэрт П. Падкавырава і кантата «Казка пра мядзведзіху» А. Багатырова. Тое, што зала не была пустой, яшчэ раз сведчыць пра цікавасць грамадскасці да твораў беларускіх кампазітараў, цікавасць, якую філармонія павінна заахвочваць і задавальняць не ад выпадку да выпадку.

Алена САЛАМАХА.

СОРАК ГАДОЎ З КІНАКАМЕРАЙ

Гэты чалавек ужо амаль сорак гадоў не выпускае з рук фотаапарат і кінакамеру. Дзмітрыя Раманавіча Фрыда нехта з калег калісьці жартам назваў «тата Дзіма» — так да яго ўсе і звяртаюцца. Мне здаецца, не толькі жартам: гэта і павага, і пашана.

Ён зняў трыццаць тры дакументальныя стужкі і звыш за 1000 сюжэтаў для цэнтральных і рэспубліканскіх кіначасопісаў. Большая частка іх прысвечана дзецям.

Ён вяртаецца дамоў усяго на некалькі дзён і не можа знайсці сабе месца, не ведае, куды падзець свае рукі, калі ў іх не ляжыць кінакамера...

Нядаўна яму споўнілася 60. Я не раз спрабаваў сустрэцца з ім, «выцягнуць» з яго патрэбнае для юбілейнага матэрыялу. Але дзе там!.. Потым я даведаўся, што ён здымае ў Польшчы. Тады я вырашыў пагаварыць з заслужаным дзеячам мастацтваў БССР аператарам М. Беравым, былым настаўнікам Д. Фрыда.

— Ды чаго яго асабліва вучыць было! — гаворыць Міхаіл Сямёнавіч. — На Мінскую студыю кінахронікі ў 1938 годзе да нас прыйшоў адзін з лепшых майстроў фотарэпартажу рэспублікі. Ён быў падрыхтаваны да кіно ўсёй сваёй папярэдняй работай. Пагартайце падшыўкі даваенных беларускіх газет — пераканаецеся ў гэтым...

Гартаю. Справа гэта нялёгкая, бо Д. Фрыд (псеўданім С. Грын) фотакарэспандэнтам працаваў з 1930 года. Спачатку ў «Звяздзе», потым у газеце «Рабочий», «Чырвонай змене», зноў у «Звяздзе». Яго здымкі — амаль у кожным нумары: рэпартажы, фотаэцюды, панарамы і, часцей за ўсё, фотапартрэты.

Упэўнены, што сотні людзей беражліва захоўваюць у сямейных архівах свае партрэты, выразаныя ў свой час з газет. Толькі яны, вядома, ужо не памятаюць таго чалавека, які іх здымаў...

У гады Вялікай Айчыннай вайны Дзмітрый Раманавіч узначаліў карэспандэнцкі пункт Куйбышаўскай студыі хронікі. На фронт не ўзялі — здароўе падвяло.

У канцы вайны Д. Фрыд здымаў фільм «Нашы дзеці» (рэжысёр С. Сплашноў), які і зараз нельга глядзець без хвалявання. Кінастужка расказала пра лёс дзяўчынак і хлопчыкаў, якіх савецкія салдаты вызвалілі з Азарыцкага лагера смерці зімой сорак чацвёртага, як гэтыя дзеці-сіроты ў Кімбараўскім дзіцячым доме зноў вучацца ўсміхацца, як да іх вярнулася дзяцінства.

Забягаючы ўперад, скажу, што Дзмітрый Раманавіч праз дваццаць гадоў разам з Ігарам Рудаметавым зноў расказаў пра гэтых хлопчыкаў і дзяўчынак у фільме Мінскага тэлебачання «Чалавек нараджаецца для шчасця». Ох, як цяжка было шукаць па ўсёй краіне былых выхаванцаў Кімбараўскага дзіцячага дома! Асабліва дзяўчынак — яны ж цяпер сямейныя людзі! І прозвішчы ў іх змяніліся У Казахстане ў Джэзказганскай геолага-разведачнай экспедыцыі знайшлі выпускніцу БДУ імя Леніна Марыю Чавус, у Гомелі — настаўніцу музыкі Вольгу Жмаеву, у Петрыкаве — настаўніцу Антаніну Мароз, Галіну Беразоўскую — у Мінску... Фільм «Чалавек нараджаецца для шчасця» адразу атрымаў не адзін дыплом: Саюза кінематаграфістаў СССР — за «лепшы хранікальна-дакументальны тэлевізійны фільм», на I Усесаюзным фестывалі тэлевізійных фільмаў у Кіеве — «за пошук тэмы і сцэнарый» і г. д.

А яшчэ аператар здымаў вядомыя кінастужкі «Мінск адраджаецца», «Шчасце народа», «У 16 юначых год», «Дзень рэспублікі» і шмат іншых.

У Дзмітрыя Раманавіча шмат вучняў не толькі сярод прафесійных аператараў. Добрым словам яго ўспамінаюць кінааматары БВА і Мінскага медыцынскага інстытута за вялікую дапамогу пры стварэнні фільмаў «Ад пад'ёма да адбою», «Клятва Гіпакрата» і іншых, за шматгадовае кіраўніцтва самадзейнымі студыямі.

Зараз Дзмітрый Раманавіч працуе на Беларускай студыі тэлебачання. І нешта я яго даўно не сустракаю ў Мінску: значыцца, зноў вандруе па рэспубліцы з кінакамерай. Такое ў яго жыццё.

І. РЭЗНІК.

ВОДГУКІ, АДКАЗЫ

ПРАЦЯГ АНТОПАЛЬСКАЙ ГІСТОРЫІ

Гады два назад у Антопальскай гарпасялковай бібліятэцы ўсё пайшло наперакос. У бібліятэку, якая раней лічылася адной з лепшых на Брэстчыне адна за адной пачалі ездзіць камісіі, каб адзначыць занепад у рабоце. І сапраўды: бібліятэка перастала праводзіць канферэнцыі чытачоў і іншую масавую работу, дрэнна сталі працаваць кніжныя перасоўкі.

Прычына — ненармальныя адносіны паміж загадчыцай бібліятэкі Т. Загрэбай і загадчыцай перасоўным фондам А. Дземідовіч. Узаемная зняважа, сваркі, скаргі займалі ўвесь час бібліятэкарак...

Драгічынскі раённы аддзел культуры ва ўсім гэтым вінавацію толькі адзін бок — менавіта А. Дземідовіч, якой і была вынесена строгая вымова з апошнім папярэджаннем, вынесена не зусім справядліва...

Пра ўсё гэта ішла гаворка ў артыкуле «Здарылася ў Антопалі гісторыя...», змешчаным ў нумары за 26 верасня г. г.

Як паведаміла рэдакцыі начальнік Брэсцкага абласнога ўпраўлення культуры В. Суванава, факты, выкладзеныя ў артыкуле, пацвердзіліся. 23 кастрычніка адбылося пашыранае пасяджэнне савета Драгічынскага раённага аддзела культуры. Савет указаў на непрыстойныя паводзіны Т. Загрэбы і А. Дземідовіч, нездавальняючую работу бібліятэкі і даў тэрмін для выпраўлення ненармальнага становішча.

Разам з тым, рэдакцыя не можа не адзначыць, што адказ Брэсцкага абласнога ўпраўлення культуры не зусім поўны. У выступленні «Літаратуры і мастацтва» закрануўся і маральны аспект усёй гэтай гісторыі. Справа ў тым, што і загадчык Драгічынскага райаддзела культуры тав. Янусік аказаўся, як кажуць, не на вышыні. На адным з пасяджэнняў савета ён пачаў чытаць асабістае пісьмо А. Дземідовіч, якое нейкім чынам трапіла да яго, абражаў жанчыну, здзекваўся з яе чалавечай годнасці.

На жаль, абласное ўпраўленне культуры не дало прынцыповай ацэнкі такім паводзінам свайго работніка, ва ўсякім разе пра гэта нічога не гаворыцца ў адказе рэдакцыі. А шкада.

ТЭАТР

ГЛЯДАЧ АПЛАДЗІРУЕ, АЛЕ...

«ПАЛЯРНАЯ ЗОРКА»

ў Магілёўскім абласным тэатры музычнай камедыі

АПЕРЭТА «Палярная зорка» — першая спроба пяра вядомага ленінградскага кампазітара В. Баснера ў гэтым жанры. Яе музыка, у асноўным, пабудавана на танцавальных рытмах і разгорнутых музычных характарыстыках дзеючых асоб. У другім акце гучаць вальсавыя аркестравыя варыяцыі, дзе асноўная тэма «галоўнага вальса» ў залежнасці ад сцэнічнай сітуацыі набывае розныя адценні. Ёсць у творы і ўрачыста-святочныя, і лірычныя эпізоды, гучаць фокстрот і фокс-марш і г. д. У трэцім акце іх дапаўняюць імклівыя рытмы іспанскага і матроскага танцаў. Музычнае багацце, відаць, і прыцягвае ўвагу тэатраў да гэтай не вельмі арыгінальнай па змесце аперэты. Тут ёсць што спяваць і што танцаваць, а гэта любіць глядач.

Артысты музычнай камедыі часам могуць сыграць спектакль, які пазбаўлены сюжэтнай навізны, настолькі пераканаўча, што дадуць магчымасць гледачам «зазірнуць» у душу чалавека, чый вобраз ствараецца па законах гэтага роду сцэнічнага мастацтва. Такая і «Палярная зорка» ў выкананні Магілёўскага абласнога тэатра музычнай камедыі, прэм'еру якой калектыў паказвае ў гэтыя дні ў Бабруйску.

Калі я скажу, што ў цэнтры сюжэтных калізій — масквічка Інка Варанец, якая са школьнага парога кідаецца аж на крайнюю Поўнач, то кожны аматар аперэты зможа і сам прадказаць, што там з ёй адбудзецца: будзе каханне, забаўныя прыгоды. І ніхто з нас не памыліцца: гэта ўсё і складае «дух і літару» спектакля.

Ролю Інкі Варанец у спектаклі выконвае артыстка С. Бажэнава, якая валодае несумненным сцэнічным талентам. У яе ігры своеасабліва перапляліся характары традыцыйных аперэтачных амплуа. Да гэтага, дарэчы, яе «вымушае» і сама сюжэтная сітуацыя.

У кафэ Інка сустракаецца з капітанам II ранга Алегам Нікольскім. Ён прымае Інку за прыезджую артыстку, захапляецца ёю і дзеліцца сваімі вельмі скептычнымі поглядамі на «матросаў у спадніцы». І Інка вырашае не выкрываць сябе і застацца для Алега «артысткай». Шкада толькі, што С. Бажэнава не надзелена дастаткова добрымі вакальнымі дадзенымі — вакал у яе партыі становіцца нагрузкай, і нават у нейкай меры разбурае вобраз, які стварае С. Бажэнава як драматычная артыстка.

А спектакль жа музычны!

Апрача таго, ствараецца ўражанне, што танальнасць вакальнай партыі нізкаватая для яе высокага сапрана, так і хочацца транспаніраваць яе як мінімум на тон вышэй.

Сябра Інкі — ваенны матрос Цімур Петракоў у выкананні артыста Ю. Летава прадстае перад гледачамі, як верны, адданы таварыш, надзейны і сумленны чалавек. Артыст музычны, у яго невялікі, але прыемны па тэмбру голас. Асабліва запомнілася ў яго выкананні песня пра «Палярную бярозку» з другой дзеі спектакля.

На жаль, цікавая роля традыцыйнай у аперэце фігуры — на гэты раз яго завуць Мікалаем Іванавічам Сычовым — амаль пазбаўлена музычных нумароў, а гэта не дазваляе артысту А. Прыходзьку скарыстаць свае добрыя вакальныя дадзеныя. І ўсё-такі выканаўца дае добры сцэнічны эскіз вобразу «таты Сыча», як жартам называюць дзяўчаты-радысткі начальніка радыёстанцыі.

Запамінаюцца ў спектаклі Алег Нікольскі (артыст Ф. Краўцоў) і Софа Сямёнаўна (артыстка Е. Ізюмава).

Рэжысёр-пастаноўшчык В. Заўгародні і дырыжор Н. Лапцеў у асноўным здолелі стварыць вясёлы, жывы спектакль, не парушаючы аўтарскай задумы, дзе сама выходная сітуацыя дае магчымасць разгарнуцца фантазіі, дазваляе стварыць гарэзлівую камедыю. Праўда, хацелася б, каб менш было ў акцёраў аперэтачных штампаў у перадачы ўнутранага стану персанажаў — і тут рэжысёрская ўлада магла б рашуча забараніць выканаўцам кіравацца прыёмамі невысокага густу.

Афармленне спектакля мастака І. Чумакова пакідае такое ўражанне, быццам палярную ноч ён разумее зусім літаральна — сцэна дрэнна асветлена, неахайна пераведзены эскізы і макеты ў павільёны і заднікі. Шкада — гэты тэатр адзіны ў рэспубліцы тэатр музычнай камедыі і яму нельга працаваць абы як нават у дробязях.

Прэм'ера адбылася. Спектакль выйшаў «на гледача». Яны цёпла прынялі яго. Апладзіруюць. Хочацца верыць, што работу над спектаклем у тэатры не лічаць закончанай, што рэжысура і выканаўцы будуць удасканальваць мастацкі ўзровень «Палярнай зоркі».

А. ЦЫРКУНОЎ.

ВЁСКА І ЯЕ КЛОПАТ. Год 1969

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

— Не вельмі ясна ў праекце Статута акрэслены і правы калгаснікаў на адпачынак. У адных гаспадарках і выхадныя дні, і аплачваемыя адпачынкі, у другіх — не... А як цяпер будзе? Тое самае!

— Сапраўды, — згаджаецца Іван Вікенцьевіч, — цвёрдых установак тут няма. І ў праекце новага Статута таксама. Тут гэты пункт выкладзены так — працягласць і распарадак працоўнага дня ў калгасе, парадак прадастаўлення выхадных дзён, аплачваемых адпачынкаў, а таксама працоўны мінімум рэгулюецца правіламі ўнутранага распарадку сельгасарцелі. Ёсць прапанова запісаць гэты пункт так: калгаснікі маюць права на адпачынак і пры выкананні абавязковага працоўнага мінімуму атрымліваюць аплачваемы адпачынак.

— Дарэчы, Іван Вікенцьевіч, у праекце не зусім акрэслена і роля прафсаюза ў калгасе.

— Нядаўна на Гродзенскай абласной канферэнцыі калгаснікаў былі выказаны прапановы прымаць у члены прафсаюза не толькі механізатараў, як гэта робіцца зараз, а ўсіх членаў сельгасарцелі. Думаю, што гэтыя прапановы слушныя.

Я цікаўлюся, якія пытанні больш за ўсё хвалююць удзельнікаў абмеркавання праекта новага Статута.

Іван Вікенцьевіч гаворыць, што ў праекце 62 пункты і, мабыць, не было ніводнага, які б абышлі ўвагай. Асабліва пільную ўвагу хлебаробаў прыцягваюць раздзелы, прысвечаныя ўнутрыкалгаснай дэмакратыі, падсобнай гаспадарцы, органам упраўлення. Гэта натуральна. Узяць хаця б падсобную гаспадарку калгаснікаў. Помніце, колькі было розных думак на гэты конт. Было ўжо дадумаўся сёй-той наогул ліквідаваць прысядзібныя ўчасткі, забараніць трымаць сваю скаціну, маўляў, усё гэта перашкаджае развіццю грамадскай гаспадаркі. Цэнтральны Камітэт КПСС у свой час даў прынцыповую ацэнку гэтым тэндэнцыям. На сучасным этапе рана яшчэ гаварыць пра ліквідацыю падсобнай гаспадаркі. Праект новага Статута адзначае, што сям'я калгасніка можа мець уласны жылы дом, гаспадарчыя пабудовы, прадуктыўную жывёлу, птушку, пчол і дробны сельскагаспадарчы інвентар для работы на прысядзібным участку. Сям'і калгасніка даецца ў карыстанне прысядзібны ўчастак зямлі пад гарод, сад і іншыя патрэбы ў памеры да 0,5 гектара...

— А калі ты не калгаснік, а, скажам, настаўнік, ці ўрач, але жывеш на тэрыторыі калгаса?

— Па рашэнні агульнага сходу калгаснікаў настаўнікі, урачы і іншыя спецыялісты, якія працуюць у сельскай мясцовасці, таксама атрымліваюць прысядзібныя ўчасткі. Тое ж самае распаўсюджваецца на рабочых, служачых, пенсіянераў і інвалідаў, якія жывуць на тэрыторыі сельгасарцелі.

Калі мы ўжо загаварылі пра зямельныя надзелы, пра зямлю, дык адкажу, што ў праекце новага Статута надаецца вялікая ўвага беражлівым, гаспадарскім адносінам да зямлі-карміцелькі — асноўнаму багаццю сельгасарцелі. У пункце дзевятым так і запісана: «Калгас абавязваецца найбольш поўна і правільна выкарыстоўваць і пастаянна паляпшаць замацаваную за ім зямлю, павышаць яе ўрадлівасць, ажыццяўляць мерапрыемствы па арашэнні зямель, барацьбе з эрозіяй глебы, берагчы і строга ахоўваць калгасныя землі ад разбазарвання, захоўваць устаноўленыя правілы карыстання лясамі, воднымі крыніцамі і карыснымі выкапнямі (пясок, гліна, камень, торф і г. д.)».

Я расказваю Івану Вікенцьевічу, што добра ведаю адзін калгас пад Мінскам — калгас імя Калініна, ад якога штогод адразаюць добры кавалак урадлівай зямлі то для патрэб завода, то для здабычы будаўнічага матэрыялу. І гэта, вядома, не адзінкавы выпадак. Расказваюць, што калгасныя землі вакол Салігорска літаральна засыпаны адыходамі калійнага камбіната.

— Такія факты сапраўды мелі месца, — гаворыць намеснік міністра, — але зараз наскокам на калгасную зямлю, думаю, пакладзены канец. Прынамсі, гэта агаворана ў праекце новага Статута. Пункт дзесяты адзначае: «Змяншэнне плошчы калгасных зямель ці змяненне граніц землекарыстання калгаса, якія дыктуюцца дзяржаўнымі ці грамадскімі патрэбамі, робяцца толькі са згоды агульнага сходу калгаснікаў па рашэнні адпаведных дзяржаўных органаў. Пры гэтым прадастаўленне для несельскагаспадарчых патрэб арашальных і асушаных зямель, ворнай зямлі, зямельных участкаў, занятых шматгадовымі пладовымі насаджэннямі і вінаграднікамі, як правіла, не дапускаюцца».

Вось такія некаторыя аспекты праекта новага Статута. Заўтра лепшыя з лепшых прадстаўнікоў калгаснага сялянства рэспублікі збяруцца на трэці з'езд калгаснікаў Беларусі, каб абмеркаваць і адобрыць праект асноўнага закона калгаснага жыцця. Ім будзе пра што пагаварыць, ім ёсць чым ганарыцца. Кожны з двух з паловай мільёнаў гектараў, занятых сёлета збожжавымі, даў у сярэднім па 16,5 цэнтнера збожжа, што на 5,3 цэнтнера больш, чым летась. Вялікага плёну дабіліся жывёлаводы. Як па вытворчасці, так і па продажу дзяржаве прадуктаў жывёлагадоўлі рэспубліка паспяхова выконвае заданні пяцігодкі.

Беларускае сялянства ва ўсім звярае свой крок па Леніну, па-ленінску ацэньвае вынікі сваёй працы, накопленьі вопыт, ускрывае недахопы, намячае канкрэтныя шляхі далейшага росту сельскагаспадарчай вытворчасці. Ісці далей, азнаменаваць юбілейны ленінскі год новымі поспехамі — такімі клопатамі жывуць сёння ўсе працаўнікі беларускай вёскі.

Я дзякую Івану Вікенцьевічу за інтэрв'ю і ад імя чытачоў «Літаратуры і мастацтва» віншую яго і ў яго асобе ўсіх хлебаробаў з надыходзячым святам — форумам беларускіх калгаснікаў.

М. ЗАМСКІ.

СЯРОД КНІГ

КРЫТЫК ЧЫТАЕ ДРАМУ

Даўно ўжо стала банальным гаварыць пра тое, што нашы крытыкі пішуць аб мастацтве сухаватай мовай і нават самы цікавы твор, часам, пад пяром даследчыка набывае такія характарыстыкі, што гэта адбівае жаданне азнаёміцца з ім асабіста. Пакрысе крытыка вызваляецца ад такой манеры. І мы, чытачы, радуемся кожнаму жывому слову і жыва напісаным старонкам у крытычнай літаратуры.

У кнізе А. Сабалеўскага «Беларуская савецкая драма», сустракаем наступнае выказванне пра Коласа-драматурга: «...той параўнальна невялікі астравок, якім уяўляецца ў агромністай літаратурнай спадчыне Коласа драматургія, не губляецца ў цэлым архіпелагу яго твораў. Гэты астравок мае свае выразныя абрысы, непаўторнае аблічча». А напаткаўшы такое вобразнае і самастойнае выказванне, мы ўжо не адкладзем кнігу ўбок, будзем гартаць яшчэ і яшчэ, і лепшыя старонкі яе зацікавяць нас.

«Беларуская савецкая драма» — гэта, па сутнасці, літаратурныя партрэты аўтараў найбольш значных твораў, напісаных для сцэны Беларусі на працягу чвэрці стагоддзя. Гісторыя тэатральнага ўвасаблення драм і камедый амаль не закранаецца А. Сабалеўскім, і ў прадмове ён слушна заўважае, што такая гісторыя патрабуе асобнага разгляду. Дадамо — у перыядычным друку ўжо з'яўляліся артыкулы крытыка, дзе гаворка ідзе аб тым, як рэжысура і акцёры чытаюць (г. зн. даюць ідэйна-мастацкае тлумачэнне і ўвасабляюць у вобразах) творы беларускай драматургіі. Трэба спадзявацца, што неўзабаве мы атрымаем і такую кнігу А. Сабалеўскага.

Крытык чытае драму... Гэта зусім не тое, што рэжысёрскае або артыстычнае ўспрыняццё драматургіі. Ёсць у гэтым працэсе нешта адметнае. Сістэма вобразаў і сюжэтныя пабудовы перакладаюцца на мову лагічнага аналізу, і даследаванне тут бывае па-свойму пільнае, бо вымагае ўвагі да т э к с т у драмы: мова дзеючых асоб і рэмаркі — вось увесь арсенал, з якога чэрпае крытык аргументы і робіць свае высновы. Людзі тэатра маюць магчымасць грунтаваць свой падыход да драматычнай літаратуры на параўнаннях з папярэднімі сцэнічнымі трактоўкамі таго або іншага твора, зыходзячы з творчых магчымасцей будучых выканаўцаў роляў і месца п'есы ў агульным рэпертуары. Той, каму даводзілася слухаць ці чытаць рэжысёрскія эксплікацыі да спектакляў, разумее, аб чым мы тут гаворым, калі падкрэсліваем своеасаблівы характар чыста літаратуразнаўчага аналізу драматургіі.

Да яго, да такога аналізу, А. Сабалеўскі перайшоў, набыўшы дастатковы вопыт у галіне крытыкі сцэнічных твораў, рэцэнзавання спектакляў і стварэння партрэтаў (яго кніга «Уладар дум чалавечых» прысвечана творчасці Б. В. Платонава). І ўсё ж перад ім былі пэўныя цяжкасці, бо як нельга гаварыць пра ноты, забываючы пра гучанне музыкі, так, відаць, і п'есу нават літаратурны крытык у думках усё ж па-рэжысёрску «ставіць» сам і нават сам «іграе» ролі.

Раз-пораз з такім «чытаннем» у кнізе А. Сабалеўскага сустракаешся. Напрыклад, ён гаворыць пра Дымава з «Міжбур'я» Д. Курдзіна: «Адзіныя яго патрабаванні да салдат — смеласць, хвацкасць; асноўныя заклікі—«даёш» і «ўра». Ён ахвотна адмяняе палітвучобу — маўляў, навошта яна, у часы ж грамадзянскай вайны ў іх нічога гэтага не было, а як здорава ворага білі...» Чуеце, як у інтанацыі гэтых, на першы погляд, спакойна-даследчых сказаў уваходзіць акцёрская эмацыянальнасць: «даёш» і «ўра»! Мабыць, крытык ставіў сябе, калі не на месца героя п'есы, дык славутага артыста Ул. Уладамірскага, які так ярка некалі выступаў у гэтай ролі. Прыблізна ў такім плане вядзе крытык гаворку і, скажам, пра Тулягу з камедыі «Хто смяецца апошнім». Літаратуразнаўчы аналіз пераходзіць у адчувальна-артыстычны запіс душэўнага стану героя, быццам мы, чытачы, не чытаем напісанае А. Сабалеўскім, а слухаем яго — як бы ён сыграў ролю ці як яе іграў неназваны ім ў артыкуле Г. Глебаў.

Навошта мы гаворым пра гэтыя якасці кнігі? Ды таму, што кола яе чытачоў — гэта не толькі студэнцтва, настаўнікі і аматары гісторыі літаратуры, але і тыя, хто прафесіянальна або ў самадзейнасці мае дачыненне да п'есы як да твора, прызначанага для выканання на сцэне. А гэта, на нашу думку, добрыя якасці даследавання. Да таго ж яшчэ такі разгляд драматычнай літаратуры ажыўляе непазбежны «акадэмічны» характар аналізу. Прачытайце, напрыклад, старонкі, прысвечаныя вядомай у свой час камедыі Е. Міровіча «Кар'ера таварыша Брызгаліна»—крытык трапна цытуе тэкст смешных дэмагагічных выказванняў героя і эмацыянальна афарбоўвае свой каментарый так, што чытачы адчуваюць сатырычны напал твора і яго жыццёвую аснову. Мабыць, той з нас, хто цяпер не мае магчымасці прачытаць камедыю, гартаючы гэтыя старонкі, не адзін раз пасмяецца і з удзячнасцю ўспомніць творчую смеласць Е. Міровіча.

Спыняючыся на асобных імёнах і творах, А. Сабалеўскі не забывае, што яго задача — даць і агульны малюнак с т а н а ў л е н н я жанру. Таму раздзелы манаграфічнага характару змяняюцца кароткімі паведамленнямі пра стан драматычнай літаратуры ўвогуле — тут чытач знаёміцца з п'есамі, якія былі патрэбнымі для свайго часу, адыгралі пэўную ролю ў працэсе станаўлення драматургіі і карысталіся поспехам на сцэне, але з цягам часу высветлілася, што яны пазбаўлены высокіх эстэтычных якасцей і таму застаюцца толькі з'явамі мінулага.

Добра, што А. Сабалеўскі піша пра ўсё гэта. І там, дзе яго ацэнкі не пацвярджаюцца канкрэтным аналізам, яму ўсё ж верыш, бо тыя разгорнутыя характарыстыкі больш і менш удалых твораў, з якімі мы папярэдне пазнаёміліся, пераконваюць нас і ва ўменні аўтара адрозніць сапраўды мастацкі твор ад кан'юнктурна складзеных п'ес, і ў гусце.

Сказаўшы ўсё гэта, мы не хочам пакідаць у чытача такое ўражанне, быццам у кнізе А. Сабалеўскага няма недахопаў. Яны ёсць. Напрыклад, ён зусім не «зазірнуў» у творчую лабараторыю драматурга. Дарэмна! Вядома, што К. Крапіва, напрыклад, К. Чорны і Э. Самуйлёнак пісалі некаторыя п'есы з дакладным разлікам на пэўны тэатр і пэўных выканаўцаў. А гэта, зразумела, накладала свой адбітак на прыёмы і адбор мастацкіх сродкаў.

Спынімся і на паняцці «адбор». На працягу ўсяго даследавання аўтар так і не закрануў тых жыццёвых крыніц, з якіх пачыналася тая або іншая п'еса. Цяжка сказаць, я к аб гэтым трэба пісаць, але шкадуеш, што А. Сабалеўскі надзвычай сцісла і агульна гаворыць пра грамадскую атмасферу, у якой працаваў, скажам, К. Крапіва, ствараючы камедыю «Хто смяецца апошнім». Можа, варта было б прывесці характэрныя газетныя звесткі канца трыццатых гадоў і, яшчэ лепш, паспрабаваць высветліць прататыпаў тых класічных вобразаў. Або — якія факты жыцця асэнсоўваў Э. Самуйлёнак у «Пагібелі воўка» і наколькі яго мастацкае асэнсаванне стасавалася з праявамі рэчаіснасці тых часоў?.. Увогуле кажучы, ад такой працы чакаеш зверкі мастацтва з жыццём, а якраз такой зверкі А. Сабалеўскі і не дае. Адбор канфліктных сітуацый, якія адлюстроўваюць нешта істотнае ў нашай рэчаіснасці, — гэта ж такая цікавая праблема драматургіі! І актуальная заўсёды. Бо з адбору драматург, бывае, і пачынае вобразнае даследаванне жыцця.

Цяпер тэатры часта звяртаюцца да інсцэніровак празаічных твораў. А К. Чорны, на нашу думку, даў цудоўны і сапраўды творчы прыклад аўтарскага перанясення рамана ў жанр драматычнай літаратуры—не рамесніцкага прыстасавання старонак прозы да сцэны, а новага мастацкага падыходу да вядомага яму і ўжо выкрышталізаванага ў форме рамана матэрыялу. Пра гэта таксама было б варта пагаварыць...

А калі ў чытача з'яўляюцца такія заўвагі і пажаданні, гэта азначае, што кніга зацікавіла нас, што аўтар здолеў абудзіць у нас жаданне паглыбіцца ў прадмет яго крытычнага даследавання. Значыцца, праца А. Сабалеўскага карысная і патрэбная. І ў другой кнізе «Беларускай савецкай драматургіі», якая будзе разглядаць развіццё драматургічнага жанру ў беларускай літаратуры пасляваеннага перыяду, трэба спадзявацца, аўтар улічыць заўвагі і пажаданні чытачоў.

В. ІВІН.

А. Сабалеўскі. «Беларуская савецкая драматургія». Кніга першая. Выдавецтва «Беларусь». Мінск, 1969.

ПЯСНЯР СВАБОДЫ І БРАТЭРСТВА

10 лістапада споўнілася 210 гадоў з дня нараджэння геніяльнага нямецкага паэта і драматурга Іагана Крыстафа Фрыдрыха Шылера (1759—1805). Трэцяе стагоддзе помніць і шануе свет імя чалавека, які праз усё сваё жыццё высока пранёс сцяг барацьбы супраць тыраніі і дэспатызму. «Разбойнікі» і «Змова Фіеска ў Генуі», «Каварства і каханне» і «Дон Карлас», «Валенштэйн» і «Арлеанская дзева», «Марыя Сцюарт» і «Вільгельм Тэль», — якімі б рознымі па тэмам, тэхніцы і майстэрству напісання не былі гэтыя трагедыі, усіх іх аб'ядноўвае адно: дух волі, дух змагання з прыгнятальнікамі народу, нязгасная вера ў лепшую будучыню чалавецтва.

Не толькі трагедыямі ўвекавечыў сваё імя Фрыдрых Шылер. Яшчэ пры жыцці паэта шырокае распаўсюджанне і прызнанне набылі яго балады — непаўторныя па архітэктоніцы, па жывасці мовы герояў, па напружанні дзеяння. І не будзе перабольшаннем сказаць, што менавіта гэты жанр прынёс Ф. Шылеру сусветную славу.

Прапаную ўвазе чытачоў «Літаратуры і мастацтва» адну з іх — баладу «Парука» — у сваім перакладзе.

Ніна МАЦЯШ.

Фрыдрых ШЫЛЕР.

ПАРУКА

БАЛАДА

Дамон у палацы цара Сіракуз
Уночы таемна пракраўся,
Ды стражы ў пакоях папаўся.
І вось прад царом ён, і той ючаку:
«Нашто быў кінжал у тваім кулаку!»
«Каб збавіць народ ад тырана!»
«За дзёрзкасць—да крыжа васпана!»

«О цар! Я жыццём расквітацца гатоў,
Ад рук тваіх смерць не лякае.
Адну толькі просьбу я маю:
Дазволь мне на тры дні вярнуцца дамоў,
Прывесці сястры маёй меншай сватоў.
Заложніка ж — ты атрымаеш,
Схлушу—ты яго пакараеш»

З хвіліну маўчаў Дзіянісій. Затым
Нядобра ўсміхнуўся і кажа:
«Ну што ж, я мальбу тваю ўважу.
Растануць тры дні, як імгненне, як дым.
Дару іх! Ды помні: не вернешся ты—
Не жыць паручэнцу на свеце.
Ты ж будзеш збаўлены ад смерці».

І вось: ён у друга: «Бязлітасны рок!
Не даў расквітацца з праклятым,
Цяпер быць самому распятым.
Але шчэ тры дні ахвяруе мне смок,
Каб замуж сястру маю выдаць я змог.
Пакуль не вярнуся на мукі,
Прашу цябе, будзь мне парукай».

Абняў яго моўчкі расчулены друг,
І горда — к тырану ў палаты.
Дамон заспяшаўся дахаты.
Як стала ж заходзіць на трэці свой круг
Спакойнае сонца — прасватаў сястру
І — хуценька зноў у дарогу.
А душу пілуе трывога...

І трэба ж! Страшэннейшы лівень уліў.
Па скалістых кручах высокіх
Панесліся грозна патокі.
На бераг ракі з пасашком ён ступіў,—
Грукоча і стогне ўскіпелы разліў,
На мост, як таран, напірае,
І мост у вірах прападае.

Па беразе ён у адчаі снуе,
У даль углядаецца прагна,
Крычыць аб бядзе непапраўнай.
Дарма! У адказ толькі вецер злуе,
Ды хвалю аб хвалю бязлітасна б'е, —
Ні чоўна на ўзрытай прасторы,
Бязмежнай і бурнай, як мора.

У роспачы ўкленчвае ён на зямлю
І горка, няўцешна рыдае,
І рукі да Зеўса ўздымае:
«Скары апантанасць стыхіі, малю!
Глядзі, ўжо апоўдзень. Няўжо загублю
І друга аддам на глумленне,
Застаўшыся з чорным сумленнем!..

Ды з новаю сілай шалее рака,
Бурунамі шчэрыцца люта.
Бяжыць за мінутай мінута.
Рашучасць і смеласць бярэ юнака:
У грозны паток ён сігае са скал,
Валы рассякае рукамі,
Плыве і — пачуты багамі!

І знову таропка сцяжынай крутой
Ідзе ён і славіць Зявеса.
Як раптам з дрымучага лесу,
З крывымі нажамі і крыкамі «Стой!»
Набеглі разбойнікі шайкай ліхой,
І першы з ухмылкай кінжальнай
Дубінай яму пагражае.

«Што трэба вам!—крыкнуў збялелы Дамон.—
Жабрак я! Бядней, чым нявольнікі!
Жыццю—і таму ўжо не вольны».
І вырваў дубіну з рук злодзея ён.
Бязлітасны ўзмах быў, як выдых-праклён,
І, збітыя, падаюць трое.
Астатнія ўроссып без бою.

Як смаліць няшчадна спякотлівы жар!
Як ныюць ад стомы калені!
І хоць бы кавалачак ценю...
«Ты даў мне пазбегнуць ліхога нажа,
У горным патоку ка мне меў ты жаль,
Няўжо ж то цяпер не дайсці мне,
І кара ўсё ж друга спасцігне!..»

Ды што гэта, мроіцца! Дзесьці ўбаку
Сярэбраным звонам плюскоча
Пяшчотны крынічны струмочак.
Ад згадкі аж страшна дыхнуць юнаку,
Агледзеўся ён — з-пад скалы, у цяньку—
О цуда! — крынічка бруіцца,
Умыцца заве і напіцца.

І знову кладуцца ў яго за спіной
Сады, і даліны, і ўзвышшы,
А сонца ўсё ніжай і ніжай.
І двух падарожнікаў хуткай хадой
Дамон абганяе на сцежцы сваёй,
І чуе іх голас няпэўны:
«Ужо на крыжы ён, напэўна».

У змучаным сэрцы надзея і страх.
Ляцяць — не ідуць яго ногі.
І вось — пыхавіта і строга
Прад ім сіракузавы вежы гараць!
І бачыць ён: брамнік яго, Філастрат,
Бяжыць у вялікай трывозе
Насустрач яму па дарозе.

«Назад, валадар! Уратуй хоць сябе,
Бо друга ўжо не ўратаваў ты:
Наш цар перадаў яго катам.
Як горда, спакойна чакаў ён цябе,
Як верыў ён вашай свяшчэннай кляцьбе!
На царскія здзекі і кпіны
Пагарда — адказ быў адзіны».

«Калі ўжо запозна, і друг мой падзе
Ганебнай, пакутнаю смерцю, —
Павінен і я з ім памерці.
Тыран не пасмее ж сказаць анідзе,
Што другам быў кінуты друг у бядзе.
Хай кроўю абодвух уп'ецца,
Над вернасцю ж не пасмяецца!»

І гасне захода пурпуравы шоўк...
На плошчы распяцце гатова,
Там морам людскія галовы.
І друга вяроўкамі вяжуць ужо.
«Спыніцеся, каты! Я тут!
Я прыйшоў!» —
Над плошчаю голас раздаўся. —
«Я той, за каго ён ручаўся!».

Пад крыжам упалі ў абдымкі сябры.
У зрэнках — і радасць, і гора.
На міг анямела прастора
І шквал захаплення наўколле пакрыў!
І вестку пачулі на царскім двары.
І сэрца манарха ўздрыгнула.
К сабе ён заве іх, прачуўшы.

Ён іх сустракае, пакінуўшы трон,
Глядзіць ён на іх са слязамі:
«Ваш скораны цар перад вамі.
Ён знае цяпер: дружба, вернасць — не сон,
І просіць з глыбокай пашанаю ён,
Як лепшае ласкі на свеце,
У саюз ваш прыняць яго трэцім».

З АДЗНАКАЙ ТАЛЕНТУ САПРАЎДНАГА

У сакавіку гэтага года на пашыраным пасяджэнні прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў БССР (сумесна з прадстаўнікамі Міністэрства асветы рэспублікі, Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку, выдавецтва «Беларусь») ішла гаворка аб сучасным стане і шляхах далейшага развіцця беларускай літаратуры для дзяцей і юнацтва. І дакладчык, сакратар праўлення Янка Брыль, і шматлікія прамоўцы, адзначаючы несумненныя поспехі, якіх дамаглася наша дзіцячая літаратура за апошнія гады, асноўную ўвагу засяроджвалі ўсё ж на яе недахопах і праліках, гаварылі аб тым, што перашкаджае яе далейшаму росту і станаўленню, што трэба зрабіць, каб беларуская дзіцячая кніга стала сапраўдным дарадцам і настаўнікам юнага пакалення. У прыватнасці, многія таварышы, якія прымалі ўдзел у пасяджэнні, неаднойчы падкрэслівалі, што крытыка надзвычай рэдка песціць сваёй увагай літаратараў, якія працуюць (прычым працуюць стала) у галіне дзіцячай літаратуры, што многія кнігі для дзяцей не знаходзяць прафесіянальнай ацэнкі і разгляду, што ўвогуле асобныя крытыкі адносяцца да дзіцячай літаратуры несур'ёзна, а то і пагардліва.

Усё гэта прыгадалася мне, калі чытаў кнігу Ядвігі Бяганскай «Кожны марыць стаць Калумбам», якая выйшла ў выдавецтве «Беларусь» у канцы мінулага года.

Ядвіга Іосіфаўна Бяганская летась адзначыла свой шасцідзесяцігадовы юбілей. Упершыню яна выступіла ў друку больш сарака пяці таму гадоў назад. Але асабліва плённа працуе пісьменніца ў пасляваенныя гады. За гэты час яна выпусціла нямала кніг. Творы яе часта друкуюцца на старонках газет і часопісаў, гучаць па радыё. Іх з ахвотай, цікавасцю і, несумненна, з карысцю для сябе чытаюць і слухаюць дзеці. Але, на жаль, шматгадовая праца пісьменніцы як след не ацэнена, кнігі яе вельмі рэдка заўважаліся «дарослай» крытыкай.

Магчыма, творы Я. Бягачскай сапраўды не варты такой увагі? Пазнаёміўшыся з кнігай «Кожны марыць стаць Калумбам» (а гэта выбранае пісьменніцы, у ёй сабрана лепшае з таго, што напісана Я. Бяганскай за апошнія дваццаць гадоў), шчыра скажу: варты! Больш таго: забягаючы наперад, хочацца падкрэсліць, што творы, уключаныя ў кнігу, змястоўныя і цікавыя, яны напісаны з адзнакай сапраўднага таленту. Я. Бяганская, мне здаецца, надзелена якасцямі, якія патрэбны альбо павінны быць уласцівы пісьменніку, што піша менавіта для дзяцей: яна ўмее пісаць цікава і займальна.

Вось аповесць «Далёка на Поўначы», якой адкрываецца кніга. Аб чым яна?

Маленькі Славік едзе з маці да таты на далёкую Чукотку. Там хлопчык адкрывае для сябе мноства незвычайных, захапляючых рэчаў. А разам з ім адкрываюць іх для сябе і малыя чытачы аповесці. Гэтае спазнанне раней невядомага, прытым часта проста дзівоснага, пачынаецца з першых жа старонак твора.

Славік прыязджае да таты якраз напярэдадні Новага года. А які ж гэта Новы год без ёлкі? Ёлка ў Славіка была, але—выразаная з фанеры і пафарбаваная зялёнай фарбай. Пасля чытачы, разам са Славікам, моцна пасябруюць з маленькім, але смелым і разумным чукчам Тынэлькутам, даведаюцца, чаму жыхары Чукоткі могуць трымаць ваду ў... мяшках і кошыках, убачаць дзівоснае паўночнае ззянне, пачуюць, як вые люты чукоцкі вецер—«южак», пабываюць у хаце чукчаў, пашытай з аленевых шкур,—яранзе, дазнаюцца, што такое шаман, пракоцяцца на нартах, якія шпарка і весела цягнуць калматыя чукоцкія сабакі, папалююць на пясцоў, падурэюць са Сняжком—белым мядзведзяняткам...

Аповесць «Далёка на Поўначы» цікавая не толькі гэтай сваёй займальнасцю і багатым пазнаваўчым зместам. Хораша тое, што маленькі Славік, яго бацькі і сябры—жывыя людзі, што яны прыдуманы пісьменніцай не толькі для таго, каб расказаць чытачам аб прыродзе і людзях далёкай Чукоткі (з падобным, на жаль, даводзіцца яшчэ сустракацца ў некаторых дзіцячых кніжках). Славік паводзіць сябе натуральна, так, як паводзіў бы сябе любы іншы хлапчук, што раптам апынуўся б там, дзе ўсё для яго нова і незвычайна. Ён умее шчыра здзіўляцца і захапляцца, радавацца і засмучацца. Гэтак жа натуральна паводзіць сябе і новы Славікаў сябра, маленькі чукча Тынэлькут. Яму, жыхару Чукоткі, наадварот, дзіўна тое, што расказвае Славік пра Маскву, пра іншыя гарады, пра тое, як жывуць там дарослыя і дзеці. І ён жа не разумее, чаму Славік здзіўляецца і не верыць, што ён, Тынэлькут, ужо самастойна ходзіць на паляванне, умее ставіць пасткі на пясцоў, не баіцца адзін адправіцца ў тундру.

Пісьменніца, апавядаючы пра побыт Славіка на Поўначы, знаёмячы сваіх малых чытачоў з жыццём людзей гэтага далёкага краю савецкай зямлі, неўпрыкмет, нібы між іншым, вучыць іх разумець, шанаваць і берагчы нешта вельмі важнае і істотнае ў жыцці—моцную і верную чалавечую дружбу, узаемную сяброўскую ўвагу і падтрымку. Без гэтай дружбы, без сяброўскай узаемадапамогі там, у суровых умовах Поўначы, людзям было б вельмі цяжка, а то і немагчыма жыць і працаваць, гаворыць пісьменніца. Ды не толькі на Поўначы. Дружба патрэбна людзям—дарослым і дзецям—усюды. Без сяброў чалавеку заўсёды і ўсюды не абысціся—ні ў горы ні ў радасці.

Пра шчырую і харошую хлапечую дружбу і другая аповесць, змешчаная ў кнізе. Называецца яна «Сустрэча з морам». У ёй гаворыцца пра тое, як хлопчык Паўлік з горада беларускіх шахцёраў Салігорска ўпершыню пабачыў і палюбіў мора, пра тое, як ён разам са сваім новым сябруком Міколкам адшукаў пад скалой горную пячору і разгадаў яе таямніцу, пра тое, як дзеці наводзілі чысціню і парадак у хаце адзінокага дзеда Данілы, як дапамагалі саўгасу ўбіраць вінаград. А яшчэ пра тое— і гэта галоўнае, што трэба заўсёды берагчы гонар піянера, паважаць славу дзядоў і бацькоў.

І, зноў-такі, пра ўсе гэтыя надзвычай важныя і сур'ёзныя пытанні пісьменніца гаворыць не ў лоб, гаворыць, пазбягаючы голай дыдактыкі і павучання. Гэтыя высокія думкі сцвярджаюць сваімі паводзінамі і ўчынкамі малыя і дарослыя героі аповесці.

Акрамя аповесцей, у кнізе ёсць і дзесятак апавяданняў. Яны выяўляюць яшчэ адну прывабную рысу таленту пісьменніцы. Якая гэта рыса? Зноў прыгадаем тое пасяджэнне праўлення Саюза пісьменнікаў, пра якое гаварылася напачатку. Гаворачы пра тое, чаго не хапае сённяшняй беларускай дзіцячай літаратуры, многія прамоўцы адзначалі яе даволі вузкі тэматычны дыяпазон. У прыватнасці, выказваліся папрокі ў тым, што дзіцячыя пісьменнікі вельмі неахвотна, мала і нецікава пішуць пра сваю сучасную школу, пра вучобу і іншыя школьныя справы нашых дзяцей. Дык вось, Я. Бяганская якраз даволі шмат і досыць цікава (што пацвярджаюць, прынамсі, такія апавяданні, як «Дрэўца дружбы», «Пачатак сяброўства», «Навагодняя прыгода Толіка», «Як мы з Паўлікам былі рабінзонамі», «Як Антось у паход збіраўся») піша менавіта пра гэта—пра нашых сённяшніх школьнікаў, пра тое, як яны вучацца, сябруюць, аб чым думаюць і мараць.

У заключэнне—некалькі слоў пра недахопы твораў, што склалі кніжку «Кожны марыць стаць Калумбам». На вялікі жаль, недахопы ёсць. Напрыклад, больш жывой, натуральнай хацелася б бачыць мову твораў Я. Бяганскай, асабліва там, дзе гавораць самі дзеці. Дужа ўжо суха, пfeatказённаму правільна размаўляюць яны часам! Сям-там кідаецца ў вочы расцягнутасць, а то, можа, і неабавязковасць асобных сцэн і эпізодаў (у прыватнасці, у аповесці «Сустрэча з морам»). Многія старонкі кнігі псуе апісальнасць, жаданне пісьменніцы пераказваць, а не паказваць, маляваць словам.

Усё гэта крыху ніякавата адзначыць у цікавай, па-добраму займальнай і цікавай кнізе, у кнізе, якая, паўтараю, з'яўляецца зборнікам выбраных твораў і падводзіць пэўны падрахунак плённай творчай працы пісьменніцы за многія гады.

М. ГІЛЬ

Ядвіга Бяганская. «Кожны марыць стаць Калумбам». Выдавецтва «Беларусь».

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

ВЫДАВЕЦТВА «БЕЛАРУСЬ»

Яўген Глебаў. Фантастычныя танцы. Для фартэпіяна. Мастак М. Шырокаў. 1969 г. Тыраж 350 экз. 20 стар. Цана 44 кап.

Віталі Гузанаў Адысей з Белай Русі (аб жыцці, вандраваннях і лёсе прац І. А. Гашкевіча). Мастак В. Юрчанка. На рускай мове. 1969 г. Тыраж 15000 экз. 292 стар. Цана 55 кап.

Імя Леніна. Зборнік. (Аб прадпрыемствах, калгасах, саўгасах, навуковых культурных і навучальных установах Беларусі, якія носяць імя Леніна). Мастак Ю. Кухараў. 1969 г. Тыраж 3800 экз. 184 стар. Цана 67 кап.

В. Маеўскі. Палітінфарматары. Мастак І. Капялян. 1969 г. Тыраж 3000 экз. 36 стар. Цана 5 кап.

Н. Рыдзеўскі. Парашуты на дрэвах (аб дзейнасці савецкай спецразведгрупы на тэрыторыі гітлераўскай Германіі і Усходняй Прусіі). Мастак І. Давідовіч. На рускай мове. 1969 г. Тыраж 100000 экз. 240 стар. Цана 63 кап.

Веніямін Рудаў. Чужыя вятры. Раман. Мастак Ю. Кухараў. На рускай мове. 1969 г. Тыраж 15000 экз. 344 стар. Цана 62 кап.

Ян Судрабкалн. Яшчэ адна вясна. (Зборнік вершаў). Пераклад з латышскай мовы. Мастак Б. Забораў. 1969 г. Тыраж 1400 экз. 112 стар. Цана 37 кап.

Там, дзе Шпрэвя шуміць. Паэзія лужыцкіх сербаў. Афармленне І. Капяляна. 1969 г. Тыраж 1400 экз. 128 стар. Цана 39 кап.

Ізі Харык. Выбранае. Пераклад з яўрэйскай мовы. Мастак Э. Агуновіч. 1969 г. Тыраж 1600 экз. 106 стар. Цана 73 кап.

І. Царук. У сям'і адзінай. (Аб сацыялістычных пераўтварэннях у Заходніх абласцях Беларусі). Мастак В. Батура. На рускай мове. 1969 г. Тыраж 4800 экз. 112 стар. Цана 13 кап.

НАВІНКІ КНІЖНАЙ ГРАФІКІ

Малюнкі мастака Б. Заборава да кнігі «Аповесць і апавяданні» Ю. Багушэвіча, якая выходзіць у выдавецтве «Беларусь».

Міхась Даніленка

КАРУНКІ ВОСЕНІ

СІНІЧЧЫНЫ «АЭРАДРОМЫ»

Першымі каля лясного ручая подых восені адчулі беластволыя бярозкі. Не, яны стаялі ўсё такія ж кучаравыя, вясёлыя і бесклапотныя, як і летам, але пільнае вока магло ўжо ўгледзець у іх косах залацістыя каснікі. Потым, у адзін з пагодлівых дзён, раптам запалалі зарывам клёны, зазвінелі мядзяным звонам асіны. І з кожным днём звон гэты станавіўся ўсё больш трывожным.

І вось дыхнуў нейк раніцой вецярок — ціхі, але калючы. Паволі, куляючыся ў паветры, адзін за другім пачалі ападаць у ручай пачарнелыя лісты алешын. Потым па вадзе, нібы цацачныя караблікі паплыло лісце клёнаў.

Каля купкі асакі, што вытыркнулася з вады якраз пасярод ручая, лісце затрымлівалася. Яно паціху кружылася, збіралася ў купкі і, лапінкамі адрываючыся ад учэпістай асакі, плыло далей. Па ўсім ручаі пагойдваюцца гэтыя малюсенькія, рознакаляровыя лісцяныя астраўкі.

І кожны дзень на іх прылятаюць увішныя, непаседлівыя сініцы. Спачатку яны весела папіскваюць у прыбярэжных кустах. Потым, адна за адной, «пікіруюць» на гэтыя лісцяныя «аэрадромы»: ухопяць штосьці ў дзюбку і ўзмываюць уверх — на бліжнія дубы. Аж задрыжыць, загайдаецца «аэрадром».

Я доўга думаў, што яны шукаюць, любыя лясныя птушачкі, на гэтых лапіках жоўтага, барвовага, залацістага лісця. Пасля здагадаўся: насенне лясных траў і дрэў, што заносіцца на іх ветрам. Зіма будзе доўгай, суровай для птушак. Вось і спяшаюцца яны падмацавацца загадзя, адкарміцца, тлушчу назапасіць, каб цяплей было. Сыдзе запас — пададуцца бліжэй да чалавечага жытла.

А сініччыны асеннія «аэрадромы» ўмерзнуць у лёд, зацярушацца снегам, і па іх хіба толькі прашмыгне калі-небудзь лясная мыш...

АПОШНІ БУКЕТ

У гародчыку дацвітаюць пунсовыя, жоўтыя, ружовыя вяргіні. І астры яшчэ гонар трымаюць — хоць дзе-ні-дзе. Быццам не страшны ім ні асенняя непагадзь, якая ўсё часцей і часцей напамінае аб сабе, ні замаразкі, якія неўзабаве падсушаць гразкія дарогі. Але ўсё ж яны адцвіталі. Не было ў іх ужо ранейшай красы, не было ўжо той, летняй сакавітасці, духмянасці, раскошы. Яшчэ дзень-два — і паблякнуць іх фарбы, апусцяцца долу пашкуматаныя вятрамі і дажджамі, пачарнелыя бутоны.

І тады, калі вяргіням ды астрам застаецца жыць гэтыя адзін-два дні, зацвіло, забуяла «бабіна лета». Гародчык, здавалася, зноў зрабіўся прасторным, святочным — быццам і не вісіць над ім шэрая посцілка неба, быццам не імжыць з яго сляпы, нудны дождж.

Вось на кветачку аднекуль прыляцеў спаважны чмель. Пасядзеў на ёй, незадаволена загудзеў, пераляцеў на другую, потым на трэцюю. Адкуль ты ўзяўся, небарака? Твае ж усе супляменнікі даўно ўжо спяць і сняць недзе гарачае лета, зыркае сонца і шырокія, мяккія купіны, у якіх месцяцца ўтульныя чмяліныя гнёзды. А ты лятаеш, гудзеш тут, як бяздомнік — шукаеш, чым бы яшчэ пажывіцца...

Пройдзе колькі дзён, і першы зазімак прыхопіць гэтага бяздомніка, калі ён толькі не зашыецца ў якую-небудзь шчыліну. Зазімак пабеліць інеем дахі дамоў, пажоўклую траву каля платоў, дровы, складзеныя акуратнай шуркай пад застрэшшам хлеўчука... Толькі кветкі «бабінага лета» будуць усё гэтак жа цвісці ў гародчыку.

І тады ты зможаш назбіраць апошні букет. Харошы букет можа атрымацца, Асабліва, калі патрапіць угледзець прывялую, са счарнелымі ад замаразкаў махрамі познюю астру. Яна будзе такая слаўная, быццам яркая жарынка,— у сціплым вяночку «бабінага лета».

Кветкі паставіш на стол. Пазіраючы на іх, ты будзеш думаць пра лета, што праляцела так хутка, быццам яго і не было, пра восень з яе пагодлівымі днямі і чамусьці непазбежнай імжой, пра зіму, якая недзе спяшаецца ўжо, ідзе да нас.

А ў люстэрку ты, можа, убачыш, што на скронях тваіх прыбавілася некалькі новых белых павуцінак...

ТРЫВОЖНЫ КРЫК ГУСЕЙ

Перад адлётам у вырай ластаўкі збіраюцца на тэлефонных правадах. Сядзяць, нібы нотныя значкі на лінейках, перагукваюцца. У шчэбеце іх няма ўжо ранейшай весялосці, хоць яшчэ і сонца прыграе ласкава, хоць, здаецца, яшчэ і далекавата да тае пары, калі лета перадае ключы новай гаспадыні — восені.

Ды ў адзін з такіх сонечных дзён зірнеце вы на правады — і не ўбачыце белагрудых шчабятух. Усё! Адшчабяталі. Паляцелі ў далёкі вырай. І неяк адразу сіратлівай зрабілася вясковая вуліца.

З гэтай пары вы пачынаеце заўважаць усё больш прыкмет восені.

От зірнеце хоць бы на сажалку за вёскай. Памаркотнела сажалка, пасуровела — нібы сталёвая вада ў ёй стала. Але ўсё ж па-ранейшаму плаваюць па ёй гусі са сваім камандзірам-гусаком, якому нейкі вясковы жартаўнік даў клічку — Трумэн. Гусі жыруюць — цэдзяць дзюбамі глей, шныпараць, а потым, валюхаючыся з боку на бок, выходзяць на бераг і доўга перагаворваюцца паміж сабой.

Аднойчы ўначы, калі на небе высыпалі незлічоныя зоркі, там, дзе шырокай паласой пралёг Млечны шлях, пачуліся тужлівыя галасы дзікіх гусей. Першым на беразе іх пачуў насцярожаны Трумэн (гусі начавалі тут жа, ля сажалкі). Ён трывожна выцягнуў шыю, пакруціў галавой і закрычаў — прарэзліва, з тугой і роспаччу. Прахапіліся яго сяброўкі і таксама ўзнялі гвалт.

А іх далёкія суродзічы нябачна плылі ў начным небе і гублялі тужлівыя, развітальныя крыкі на шырокія пожні, азалелыя сады, прыціхлыя ў начы, сляпыя хаты...

«Зорка-2»... У многіх кутках краіны вядомы тэлевізары гэтай маркі. Іх выпускае Мінскі прыборабудаўнічы завод імя У. І. Леніна. Нядаўна на прадпрыемстве выпушчаны паўтараміл'ённы тэлевізар.

Гэты здымак зроблены фотакарэспандэнтам В. Дубінкам у галоўным цэху выпрабавання, дзе брыгадзірам рэгуліроўшчыкаў працуе Пятро Цеглянкоў.

ГРАНІ НАЦЫЯНАЛЬНАГА ХАРАКТАРУ

У творчай лабараторыі народнага артыста СССР Сярго ЗАКАРЫЯДЗЕ

— Ёсць такі акцёрскі падыход да характару, калі ў пошуках найбольшай выразнасці рухаешся па самым вострым краі мастацкай праўды. Такі пабудаваў я характар майго героя Георгія Махарашвілі...

Сярго Закарыядзе вельмі любіць гэта слова «падыход», разумеючы яго, як «разлік». У акцёрскай лабараторыі кожны характар, кожная роля тонка і дакладна выверана. За амаль паўвекавую работу артыста ў тэатры і ў кіно многае ў мастацтве змянілася. І яго першыя ролі ў кіно — горац Таргвай у «Апошніх крыжаносцах», селянін Сімона ў «Дарыко» былі і знешне, і ўнутрана яркімі і ўражлівымі. Праўда, рамантычнага героя ў гады нараджэння гукавога кіно можна было сыграць на адной акцёрскай інтуіцыі, на натхненні і тэмпераменце. Зараз работа патрабуе ад акцёра і іншых унутраных рэсурсаў.

Роля Георгія Махарашвілі ў фільме «Бацька салдата», за якую акцёр удастоены вышэйшай узнагароды — Ленінскай прэміі, зроблена і сыграна, здаецца, з незвычайнай лёгкасцю. Закарыядзе стварыў народны характар грузінскага селяніна ва ўсёй паўнаце і самабытнасці, у сакавітым каларыце характэрных фарбаў, узятых з народнай творчасці, у той асобай жыццесцвярджальнай таленавітасці, а гэта даецца толькі людзям, цесна звязаным жыццём і працай з зямлёй.

Змест роляў Сярго Закарыядзе перш за ўсё і больш за ўсё складаецца з элементаў, здабытых у россыпах яго жыццёвых назіранняў і акцёрскага вопыту.

Што ж уваходзіць у фундамент характару Георгія Махарашвілі? Сам Закарыядзе расказвае аб гэтым так:

— Я вывучаю духоўны свет простага грузінскага селяніна, без перабольшання, усё сваё жыццё. Гавораць, у Махарашвілі многа дакладна падмечаных уласцівасцей народнага характару. Калі гэта так, дык я павінен сказаць, што трэба было прафільтраваць і апрацаваць дзесяць тысяч дакладных жыццёвых назіранняў для таго, каб пяцьдзесят з іх трапілі на экран...

У характар Георгія Махарашвілі ўвайшлі і некаторыя дакладныя дэталі, якія прайшлі праз творчую лабараторыю майстра, ужо знойдзены і адкрытыя ім для сцэны і экрана. У Акадэмічным драматычным тэатры, які носіць імя Шата Руставелі, Закарыядзе сыграў больш 30 роляў. І грузінскі глядач, добра знаёмы з творчасцю гэтага выдатнага акцёра, можа знайсці ў Георгіі Махарашвілі пэўныя знаёмыя рысы па сцэнічных вобразах тэатральных герояў Закарыядзе. У ім ёсць нешта ад знешняй характарыстыкі ролі мастака-самавука Ніко Пірасманішвілі і ад асаблівасці гумару селяніна Мінага, героя спектакля «Чалавек нараджаецца аднойчы...» Абедзве гэтыя ролі былі сыграны Закарыядзе ў шасцідзесятыя гады.

Тры гады назад на экране з'явіўся яшчэ адзін герой Закарыядзе — Алмасхан у кінадраме рэжысёра Сіко Далідзе «Сустрэча з мінулым». Фільм пра перыяд першых гадоў Савецкай улады ў грузінскай вёсцы. Алмасхан — сельскі багацей, кулак-драпежнік, які хаваецца ў сваёй бярлозе, чакаючы лепшых дзён, жыве надзеяй, што новая ўлада ў вёсцы пратрымаецца нядоўга... Закарыядзе малюе свайго героя чалавекам па-свойму таленавітым, кемлівым і хітрым... Ён увесь — як напятая струна: каб не сарвацца, не выдаць сябе, вытрымаць, выжыць. Жорсткі і ўладарны, які не дае перашкод сваім страсцям і жаданням, ён дэманструе сваю пакорнасць. Закарыядзе паказвае, як цяжка яна дасца Алмасхану. У вачах Закарыядзе—Алмасхана гарыць полымя нянавісці і пагарды да «галадранцаў»-аднавяскоўцаў, якіх ён вымушаны карміць на вяселлі свайго сына. І вяселле ж якое! Сын яго вучыцца ў горадзе. У другі час прагналі б дзеўку з двара — і справе канец. А зараз Алмасхан пайшоў на нечуванае прыніжэнне. Упрасіў сына жаніцца на жанчыне, каб не гнявіць народ, і наладзіў багатае вяселле.

Ідзе час, а новая ўлада мацнее, набірае сіл. Алмасхану ўсё цяжэй стрымліваць сябе. Вялікая злосць, якую ён накапіў у сабе, павінна даць эмацыянальны выбух. Пагарда і нянавісць, жорсткасць і боль у шырокіх адкрытых вачах Закарыядзе, у ледзь прыкметнай, скупой і трагічнай усмешцы і ў прамым, як удар, позірку. Паступова панікае яго горда ўзнятая галава, згінаецца не па гадах стройны стан...

Акцёр разумны і назіральны, Закарыядзе, як мне здаецца, вельмі дакладна схапіў сутнасць канфлікту. Ён узняў свайго героя да сапраўды трагедыйных вышынь. У яго трактоўцы трагедыя Алмасхана — гэта трагедыя чалавека разумнага, моцнага, які ў сілу сацыяльных умоў трапіў у дарэвалюцыйнай Грузіі ў такое становішча, калі асабісты дабрабыт можа трымацца толькі на няшчасці другіх. Некалі, яшчэ замолада, ён стаў перад неабходнасцю выбару і выбраў зло.

У фінальнай сцэне фільма, калі Алмасхан гіне ў падпаленым ім доме, ратуючы ўнука, Закарыядзе нечакана паварочвае свайго героя новай гранню, паказваючы, якім мог быць гэты чалавек, калі б вялікі зарад, які ён нясе ў сабе, быў станоўчым. Мітуслівы, нібы зацкаваны звер, Алмасхан дрыжачымі рукамі падпальвае свой дом, каб ён не дастаўся калгаснаму праўленню. Закончыўшы сваю брудную справу, збягае ўніз па лесвіцы і ў полымі і дыме заўважае ўжо не спалоханы тварык свайго ўнука. Адным скачком Алмасхан дасягае пакоя. Ударам бота выбівае дзверы, якія ўжо загараюцца, і кідаецца да дзіцяці.

Алмасхан — Закарыядзе стаіць, прыціснуўшы да сябе дзіця, і вочы яго паступова святлеюць, выпрамляюцца сагнутыя плечы. Яго герой змагаецца з агнём, змагаецца за жыццё дзіцяці, нібы ў першы раз за свае доўгія гады адчуў у сабе чалавека.

Толькі што Сярго Закарыядзе завяршыў сваю новую работу ў кінематографе. Ён зняўся ў ролі старога Левана ў фільме «Не гаруй», які рэжысёр Георгій Данелія стварыў па матывах кнігі французскага пісьменніка мінулага стагоддзя Клода Тыльё «Мой дзядзя Бенжамен». У гэтай карціне героі рамана перасяліліся ў дарэвалюцыйную Грузію, у глухі правінцыяльны гарадок. Створаны Закарыядзе вобраз Левана, вясёлы і сумны адначасова, — яшчэ адна грань нацыянальнага характару ў галерэі экранных і сцэнічных персанажаў.

Сярго Закарыядзе — акцёр, які ведае, што такое глыбіня і праўда характару і як яны па-мастацку асэнсоўваюцца. У ім зараз ёсць усё — прыроджаны незвычайны талент, і тое, што дасягаецца ўпартай, удумлівай, шматгадовай працай, — сапраўднае майстэрства.

Кора ЦЭРЭТЭЛІ.
(АДН).

Сезон 1969—1970

ГУЧЫЦЬ БАЛАЛАЙКА

Канцэрт дае Валянцін Шчарбак

ЯКІ ЦУД гэтыя балалайкі! Які дзівосны празрысты гук! Самы тэмбр гуку на дзіва прыгожы. Які дзівосны эфект могуць яны даць у аркестры. Па тэмбру — гэта незаменны інструмент». Гэтыя словы, якія сказаў вялікі П. І. Чайкоўскі, захоплены багатымі магчымасцямі народнага інструмента, маглі б паўтарыць усе, хто слухаў канцэрт асістэнта-стажора Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі Валянціна Шчэрбака. Нядаўні яе выпускнік—ён займаўся ў класе в. а. дацэнта Г. Жыхарава —зараз удасканальвае сваё майстэрства ў інстытуце імя Гнесіных пад кіраўніцтвам заслужанага артыста РСФСР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР Паўла Іванавіча Нічыпарэнкі, якога з павагай называюць «галоўным балалаечнікам краіны».

Любоў да інструмента, глыбокая ўдумлівая праца над творамі, імкненне да філіграннай апрацоўкі дэталяў сведчыць аб тым, як узняўся выканаўчы ўзровень маладога музыканта з часу заканчэння кансерваторыі.

У праграме канцэрта былі арыгінальныя творы савецкіх кампазітараў для балалайкі і апрацоўкі твораў рускіх і зарубежных класікаў. Цёпла прынялі слухачы выкананне першай часткі Канцэрта Ю. Шышакова для балалайкі. Канцэрт гэты пад рэдакцыяй П. Нічыпарэнкі трывала ўвайшоў у рэпертуар многіх балалаечнікаў-салістаў. І на гэты раз выкананне Валянцінам Шчарбаком яшчэ раз пацвердзіла, што невыпадкова канцэрт карыстаецца такой папулярнасцю. Але асабліва ўдалася салісту «Сюіта» С. Васіленкі, выкананая, як кажуць, на адным подыху. На суд слухачоў былі прапанаваны таксама апрацоўка ўкраінскай народнай песні «Ад сяла да сяла» (апрацоўка П. Нічыпарэнкі), «Палёт чмяля» з оперы Рымскага-Корсакава «Казка пра цара Салтана» і «Славянскі танец» з оперы Даргамыжскага «Русалка». Інструмент гучаў маляўніча і пранікнёна, быццам для балалайкі гэтыя творы былі напісаны. Хацелася б толькі пажадаць музыканту, каб пры выкананні «Славянскага танца» ён наблізіўся да аркестравага гучання гэтай п'есы, улічваючы багаты арсенал магчымасцей свайго інструмента.

Другое аддзяленне было цалкам складзена з апрацовак твораў зарубежнай класікі, выкананне якіх на балалайцы патрабуе тонкага разумення стылю, чулага пранікнення ва ўсе «таямніцы» структуры твора. Музыканту ўдалася радасна-прыўзнятая трактоўка «Гавота» Баха-Крэйслера з Шостай скрыпічнай санаты, велічная гендэлеўская «Пасакалія» з сёмай сюіты. У вогненным «Іспанскім танцы» М. Дэ-Фалі саліст дэманструе своеасаблівую «вясёлку» спецыфічных, уласцівых толькі балалайцы выяўленчых прыёмаў.

Партыю раяля ў канцэрце выконвае Агаф'я Шпакоўская, якая справядліва падзяліла з салістам поспех. Настрой у зале быў своеасабліва-радасны — адбылася сустрэча маладога музыканта са сваімі настаўнікамі, сябрамі. Настаўнікі і сябры ў той вечар былі строгімі суддзямі, і яны высока ацанілі майстэрства музыканта, здольнага выконваць творы шырокага меладычнага дыхання і імклівага палёту.

Л. МАЕЎСКІ.

МАСКОЎСКІ ДОМ ПУШКІНА
АДКРЫВАЕ СЕЗОН

У Маскоўскім музеі А. С. Пушкіна адкрыўся новы сезон. Тут адбылося першае адкрытае навуковае пасяджэнне: савецкі пушкініст прафесар Сяргей Бондзі прачытаў даклад аб вершы Пушкіна «Помнік».

Якія яшчэ вечары, даклады, канцэрты намячае музей на сезон 1969—1970 года?

Будзе працягнута традыцыя вусных расказаў аб найбольш цікавых экспанатах музея. Адбудуцца вечары, прысвечаныя адрасатам пушкінскай лірыкі: Елізавеце Варанцовай, Марыі Раеўскай, сёстрам Ушаковым, Аляксандры Смірновай-Расет.

Цікавай абяцае быць музычна-паэтычная кампазіцыя «Руская паэзія і старадаўні раманс». Вершы Пушкіна, Баратынскага, Цютчава прачытае артыст Малога тэатра Аркадзь Смірноў. У кампазіцыі прагучаць унікальныя запісы старадаўніх рамансаў у выкананні Надзежды Абухавай.

У планах маскоўскага дома Пушкіна — вечар «Архітэктурныя ансамблі Пецярбурга ў гравюрах пушкінскага часу», на якім будуць выкананы вершы Пушкіна і музыка пушкінскага часу, паказаны дыяпазітывы з адлюстраваннем старога Пецярбурга.

Супрацоўнікі музея намецілі правесці кінавечар, прысвечаны «Пікавай даме» рэжысёра Якава Пратазанава, лепшаму дарэвалюцыйнаму фільму на пушкінскі сюжэт з выдатным акцёрам нямога кіно Іванам Мазжухіным у галоўнай ролі.

На адкрытых навуковых пасяджэннях з новымі работамі пра Пушкіна выступяць відныя пушкіназнаўцы Масквы. Адно з навуковых пасяджэнняў музей мяркуе прысвяціць пушкінскаму нумару альманаха «Праметэй».

У лістападзе пачнецца цыкл вечароў, прысвечаных стагоддзю з дня нараджэння У. І. Леніна. З літаратурна-дакументальнай кампазіцыяй «Мемуары ўголас» выступіць заслужаны артыст Грузінскай ССР Іван Русінаў. Кампазіцыя складзена з успамінаў, прысвечаных савецкім сучаснікам Ільіча — Феліксу Дзяржынскаму, Якаву Свярдлову, Анатолію Луначарскаму і іншым.

Святлана АЎЧЫННІКАВА,
старэйшы навуковы супрацоўнік музея А. С. Пушкіна.
(АДН).

Па той бок

ЗА ШЫЛЬДАЮ «Ф.Ф.»

УВОСЕНЬ 1961 года на вуліцы Везерштрасэ, № 213, у заходнеберлінскім раёне Нойкельн адкрылася новае турыстычнае бюро. На шыльдзе яно называлася коратка «Ф. Ф.», а ў адпаведных заходнеберлінскіх рэестрах уласнікам бюро значыўся нейкі доктар Ф. Федэрн. Памяшканне, дзе размясцілася «Ф.Ф.», з'яўлялася адначасова і прыватнай кватэрай яго ўласніку.

Калі б хто бліжэй зацікавіўся дзейнасцю новага бюро, ён, напэўна, быў бы ўражаны нейкімі дзіўнымі асаблівасцямі. У будынку на Везерштрасэ не заўважалася звычайнага для заходнеберлінскіх турыстычных арганізацый ажыўлення, іншы раз некалькі дзён, а часам і тыдняў тут наогул не з'яўлялася ніводнага наведвальніка. Але былі дні, калі перад будынкам з шыльдаю «Ф.Ф.» спыняліся аўтобусы і легкавыя аўтамабілі з нумарнымі знакамі заходнееўрапейскіх краін, пераважна—Галандыі. Групы турыстаў, пасля кароткага прыпынку на Везерштрасэ, адпраўляліся ў дэмакратычны Берлін, Германскую Дэмакратычную Рэспубліку.

Толькі значна пазней высветлілася, што на самай справе ўяўляе сабой «Турыстычнае бюро «Ф.Ф.». Але гэта ўжо здарылася пасля пэўных падзей у ГДР, а таксама ў Галандыі, далей.

Самыя поўныя звесткі пра доктара Ф. Федэрна і яго «Ф.Ф.» канцэнтраваліся зусім не ў тых заходнеберлінскіх установах, якія займаюцца турыстычнымі бюро і канторамі. Такія звесткі папярэдне зберагаліся ў Пулаху, паблізу Мюнхена, у так званым «БНД», гэта значыць бонскай разведвальнай службе, і ў амерыканскай разведвальнай штабкватэры, што на вуліцы Падбельскіалее, 9. Калі справа датычыць шпіёнскіх або дыверсійных дзеянняў супраць ГДР, бонская БНД і амерыканскае ЦРУ згуртоўваюцца і выкарыстоўваюць адных і тых жа агентаў, разам робяць сваю чорную справу.

Разведвальны цэнтр на Падбельскіалее, 9 займаўся арганізацыяй псеўдатурыстычнага бюро з шыльдай «Ф.Ф.». Афіцыяльны гаспадар гэтага бюро Ф. Федэрн быў толькі падстаўной асобай. За ім стаялі два бывалыя агенты амерыканскай і бонскай разведак—Вольфганг Лефлер з шпіёнскай клічкай «Мюлер» і Горст Давід з клічкаю «Войтэк». Па даручэнню «Р-9», як зашыфравана называўся цэнтр на Падбельскіалее, гэтыя двое і арганізавалі бюро «Ф.Ф.» і кіравалі яго зусім не турыстычнымі справамі.

Пасля таго, як 13 жніўня 1961 года ўлады ГДР умацавалі свае граніцы з Заходнім Берлінам, стварыўшы гэтым значныя перашкоды на шляху шпіёнаў і дыверсантаў, амерыканская і заходненямецкая разведкі пачалі шукаць іншыя шляхі пранікнення на тэрыторыю Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. Яны прыбеглі і да такога спосабу, як міжнародны турызм.

Па даручэнні «Р-9» (пазней гэту справу ўзяў на сябе другі агентурны цэнтр у Заходнім Берліне—«Х-100») Лефлер з Давідам заняліся засылкай агентаў у Германскую Дэмакратычную Рэспубліку, маскіруючы іх пад нявінных «турыстаў» і карыстаючыся шыльдаю «Ф.Ф.». Аднак органы дзяржаўнай бяспекі ГДР вельмі хутка выкрылі гэтых «турыстаў», ужо ў 1962—1963 гадах некалькі з іх былі злоўлены на месцы злачынства.

Ратуючы кантору «доктара» Федэрна ад далейшых небяспечных правалаў, амерыканская і бонская разведкі тым часам згарнулі яе дзейнасць. А паколькі імёны Лефлера і Давіда з'явіліся на старонках прэсы, гэтых агентаў на нейкі час забралі з Заходняга Берліна.

Прайшло колькі гадоў, і на Везерштрасэ, у Заходнім Берліне, зноў з'явілася шыльда «Ф.Ф.», а з ёю—Лефлер з Давідам.

Што сляды ад «Ф.Ф.» вядуць аж у Галандыю, стала вядома ў пачатку сёлетняга года, калі гарадскі суд у Дэмакратычным Берліне разглядаў справу галандскага грамадзяніна Губертуса Бойгеля, які тайна вывозіў людзей цераз граніцу ГДР у Заходні Берлін. Цалкам выкрыты на папярэднім следстве і на самім судовым працэсе, гэты Бойгель расказаў такое, пасля чаго ўжо не заставалася ніякага сумнення адносна «турыстычнай» дзейнасці зграі Лефлера—Давіда — Ферэнца з іхнім «Ф.Ф».

Выявілася, што філіял гэтага шпіёнскага бюро быў адкрыты ў Амстэрдаме. Тут яго ўзначаліў нейкі Ян Гуівенаар, былы карнік, які ўжо не раз стаяў перад галандскім судом. Як удзельнік банды Лефлера, Гуівенаар таксама заняўся «турыстычным» промыслам. Дзейнічаючы ад імя заходнеберлінскага бюро «Ф.Ф», ён набіраў групы маладых галандцаў, якія хацелі пабываць у Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы. Некаторых з іх Гуівенаар са сваім памочнікам Керкгофам проста абдурвалі, некаторых спакушалі вялікімі грашыма.

Рабілася ўсё гэта так. Калі галандскія турысты прыязджалі ў Заходні Берлін, іхнія пашпарты траплялі ў рукі Лефлера і яго памочнікаў. На пашпартах з'яўляліся іншыя фатаграфіі, і ўжо зусім іншыя людзі пад галандскімі імёнамі пераходзілі граніцу ГДР і вярталіся назад. А потым і сапраўдныя гаспадары гэтых пашпартаў падарожнічалі па Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы, бо ГДР шырока расчыняе свае дзверы перад турыстамі з розных краін. Але псеўдатурыстаў, агентаў імперыялістычных разведак у ГДР чакае правал.

Гэта здарылася з Бойгелем, які спрабаваў вывозіць людзей з ГДР з дапамогай сфальсіфікаваных галандскіх пашпартаў.

Адкрыцці, зробленыя на судзе ў дэмакратычным Берліне, выклікалі ў Галандыі бурную рэакцыю грамадскасці, з'явіліся прычынай вялікага скандалу. Амстэрдамская пракуратура арыштавала Яна Гуівенаара і яго памочніка Керкгофа, аддала іх пад суд. Спачатку ў галандскай судовай практыцы было сфармулявана абвінавачванне: «Парушэнне пашпартных законаў Галандыі са шкодаю для сацыялістычных краін». Больш таго, кіраўнік амстэрдамскага суда Г. да Коста ў час разгляду справы называў імёны Лефлера і Давіда, прычым Лефлера ён называў «адным з функцыянераў партыі ХДС».

Выкрыцці, зробленыя на судзе, выклікалі немалы перапалох ва ўрадавых колах Галандыі. Заглушыць справу ўжо нельга было, вельмі ж яна стала вядомай. Пра гэта пісала прэса, нават у парламенце група дэпутатаў рыхтавала адпаведнае запытанне.

Аднак, бясспрэчна, найбольшае ўражанне ў колах саюзнікаў Галандыі па НАТО зрабіў прысуд амстэрдамскага суда. У ім была асуджана шпіёнская дзейнасць супраць сацыялістычных краін. Абодва падсудныя атрымалі — Гуівенаар — восем месяцаў, а Керкгоф — чатыры месяцы турэмнага зняволення.

А як жа аднесліся да гэтай скандальнай гісторыі ў самім Заходнім Берліне? Што адбылося з Лефлерам і яго памочнікамі? Яшчэ калі пракуратура Амстэрдама вяла следства па справе Гуівенаара і Керкгофа, у Заходні Берлін прыбыў камісар галандскай паліцыі Петэрс. Ён быў упаўнаважаны правесці адпаведнае расследаванне па гэтай справе, сабраць сякія-такія матэрыялы, дапытаць пэўных асоб. Аднак місія Петэрса не мела поспеху. Проста заходнеберлінскія ўлады замест дапамогі штучна стварылі для камісара галандскай паліцыі ўсялякія цяжкасці і перашкоды. Паліцай-прэзідэнт Заходняга Берліна Гюбнер вельмі неахвотна размаўляў з Петэрсам. Раптам выявілася, што ён і цэлы паліцэйскі апарат Заходняга Берліна «не могуць знайсці» Лефлера, з якім Петэрс павінен быў абавязкова ўбачыцца. Нават «доктар» Федэрн «тэрмінова выехаў» і, як звычайна, «у невядомым кірунку»...

Так і вярнуўся Петэрс дадому ні з чым, хоць на судзе выявілася, што і сабраных звестак цалкам хапае, каб скласці пэўнае ўяўленне пра Лефлера з яго хеўрай, і пра некаторыя норавы, якія пануюць у Заходнім Берліне.

Пасля суда над Бойгелем Генеральная пракуратура ГДР выслала ўсе адпаведныя матэрыялы пракуратуры Заходняга Берліна і хацела пакласці канец злачыннай дзейнасці хеўры Лефлера. Дык з Заходняга Берліна не прыйшло нават адказу. Лефлер «выбыў» у «невядомым кірунку», таксама «выбылі» адсюль і Давід з Федэрнам.

Часопіс «Всесвіт» № 10.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

11 лістапада

Першая праграма 9.10 — тэлебачанне — школе. Геаграфія 6-ы клас. «Антарктыда». 9.40 — «У баях за рабочы Урал». Кінанарыс. 10.00 — навіны (М). 10.15 — «Маршрутамі пяцігодкі». «Лясы Карэліі». Перадача з Петразаводска. 10.45 — «Вам песня расказа». Прэм'ера тэлевізійнага музычнага спектакля (М). 11.45 — тэлевізійнае агенцтва «Піянерыя». Перадача з г. Горкага. 16.55 — праграма перадач. 17.00 — навіны (М). 17.15 — «Будуем, клеім, майструем». Перадача для хлапчукоў. 17.45 — «Будзьце ўважлівыя і асцярожныя». Выступленне намесніка начальніка Беларускай чыгункі А. Г. Андрэева. 18.15 — «Панарама навін». 18.30 — ленінскі універсітэт мільёнаў «Актуальныя пытанні навуковага камунізма Сучасны рэвалюцыйны працэс і праблемы тэорыі». Перадача 2-я (М). 19.00 — да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна. «У адзінай сям'і». Беларуска-малдаўскія літаратурныя і культурныя сувязі. 20.10 — «Эканоміка і жыццё». Пра эканамічную рэформу ў будаўніцтве. 20.30 — «Час». Інфармацыйная праграма (М). 21.15 — «Памылка рэзідэнта». Мастацкі фільм. 2-я серыя (М). 22.30 — «Панарама навін». 22.45 — канцэрт па заяўках работнікаў міліцыі. 23.20 — для студэнтаў ВНУ. «Тэхналогія металаў».

Другая праграма 17.15 — «На сельскай сцэне». Перадача з Вільнюса. 18.00 — для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Цудоўная лесвічка» (М). 18.30 — «Матч дружбы» Кінарэпартаж аб сустрэчы барцоў Румыніі і Беларусі. 18.40 — «Фатальная выпадковасць». Кінанарыс. 18.50 — рэклама, аб'явы. 19.00 — праграма каляровага тэлебачання. Канцэрт (М). 20.00 — «Фізкультура і спорт». Тэлечасопіс (М). 22.00 — экран — завочнікам. Гісторыя КПСС. «XVI з'езд ВКП(б). Разгорнутае наступленне сацыялізма па ўсім фронце». 22.30 — канцэрт лаўрэатаў міжнародных конкурсаў (М). 23.15 — навіны (М).

12 лістапада

Першая праграма 9.10 — тэлебачанне — школе. Хімія. 10-ы клас. «Біяграфія бензолу» 10.55 — Адкрыццё III з'езда калгаснікаў Беларусі. Трансляцыя з Мінскага Палаца спорту. 14.50 — праграма перадач. 14.55 — школьная фільматэка. «Гора ад розуму. Мастацкі фільм 1-я і 2-я серыі. 17.30 — для школьнікаў. «У. І. Ленін і шахматы». 18.00 — «Панарама навін». 18.25 — «Дзесяць дзён у краіне Суомі» Дні беларускай культуры ў Фінляндыі. 19.00—канцэрт для пелегатаў III з'езда калгаснікаў Беларусі 20.55 — кубак еўрапейскіх чэмпіёнаў па футболе. 1/8 фіналу. «Дынама» (Кіеў). — «Фіярэнціна» Італія). Другі тайм (у запісе). 21.40 — «На III з'ездзе калгаснікаў Беларусі». Рэпартаж. 22.10 — «Шчыт і меч». Мастацкі фільм. 1-я серыя. 23.30—для студэнтаў вну. «Вышэйшая матэматыка» II курс.

Другая праграма 17.00 — навіны (М). 17.15 — канцэрт класічнай музыкі. Перадача з Ленінграда. 18.00 — у эфіры «Маладосць» (М). 18.55 — — Кубак еўрапейскіх чэмпіёнаў па футболе. 1/8 фіналу. «Дынама» (Кіеў) — «Фіярэнціна» (Італія). Перадача з Кіева. У перапынку і пасля заканчэння — навіны (М) 21.00 — «Як заўсёды, заўтра выходзіць «Правда». Рэпартаж (М). 22.00 — праграма каляровага тэлебачання. Перадача з Кіева. 23.00 — Старонкі музычнага календара». Опера С. Пракоф'ева «Сямён Катко» (М). 23.30 — навіны (М).

13 лістапада

Першая праграма 10.00— навіны (М). 10.15 — «Жыццё за жыццё». Да 50-годдзя Першай коннай арміі (М). 10.45 — Л. Інфельд. «Эварыст Галуа». Прэм'ера тэлевізійнага спектакля (М). 16.35 — праграма перадач. 16.40 — школьная фільматэка. «Падарунак Грыбаедава». Кароткаметражны фільм. 17.00 — «Панарама навін». 17.25 — для юнацтва. Людзі ленінскай гвардыі». М. І. Калінін. 17.55 — канцэрт. 18.30 — на III з'ездзе калгаснікаў Беларусі. 19.30 — праграма каляровага тэлебачання. Чэмпіянат СССР па хакеі. ЦСКА—«Хімік» (Васкрасенск) (М). У перапынках — навіны (М). 21.45 — «На III з'ездзе калгаснікаў Беларусі». Рэпартаж. 22.10 — «Шчыт і меч». Мастацкі фільм. 2-я серыя.

ГЭТЫМІ днямі ў Мінску, у маляўнічым кутку парку імя Чалюскінцаў адкрыўся новы Палац танца — передкастрычніцкі падарунак дзяржавы моладзі Мінска. Над праектам працавалі разанскія і беларускія дойліды.

У новым палацы размешчана самая дасканалая танцавальная зала плошчай 400 квадратных метраў, упрыгожаная маляўнічым пано беларускага мастака Антона Валатовіча. Побач з залай — утульны кафетэрый на 70—80 месц, прасторны хол адпачынку, дзе можна пачытаць газеты, згуляць у шахматы і шашкі, адпачыць паміж танцамі і г. д.

У танцавальнай зале будуць праводзіцца маладзёжныя балі, танцавальныя конкурсы, навагоднія ёлкі, вечары адпачынку. Тут жа будзе працаваць школа сучаснага танца.

Фота Ул. КРУКА.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, А. С. ГРАЧАНІКАЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-24-62, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР Минск.

Індэкс 63856 Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. АТ 19036